

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การใช้นโยบายการทูตสาธารณะในการสร้าง
ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทกระทรวงการต่างประเทศ
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จัดทำโดย นางสาวเบญจมา ทับทอง
รหัส 8036

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 8 ปี 2559
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การใช้นโยบายการทูตสาธารณะในการสร้าง
ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทกระทรวงการต่างประเทศ
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จัดทำโดย นางสาวเบญจมาภ ทับทอง
รหัส 8036

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 8 ปี 2559
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....
(เอกอัครราชทูต สุจิตรา หิรัญพฤษภ์)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลอย สืบวิเศษ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานฉบับนี้มุ่งหวังที่จะศึกษาการใช้นโยบายการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ในการช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทกระทรวงการต่างประเทศในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะ การแสดงให้เห็นว่า ไทยให้ความสำคัญต่อนโยบายไทยต่อโลกมุสลิมมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการศึกษานี้ได้รับแรงบันดาลใจจากการที่ผู้ศึกษาเคยดำเนินโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค ดำเนินการโดยกรมสารนิเทศระหว่างปี 2555-2558 และได้เคยช่วยดำเนินโครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ รุ่นที่ 6 ดำเนินการโดยสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ ซึ่งโครงการทั้งสองเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการที่ปัญหาภาคใต้มีความซับซ้อน มีความเปราะบางต่อความมั่นคงของไทย และคงอยู่ในความสนใจของนานาชาติและ OIC ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา โดยความรุนแรงไม่เคยลดทอนลง แต่กลับมีความอ่อนไหวของปัญหาเพิ่มขึ้น และยังคงมีความพยายามที่จะยกระดับปัญหาภาคใต้เป็นปัญหาระดับสากล

เพื่อเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทางอ้อม โดยการสร้างความเข้าใจบทบาทกระทรวงการต่างประเทศ (นับเป็นภาครัฐ) ในการดำเนินนโยบายไทยต่อโลกมุสลิม กระทรวงการต่างประเทศจึงดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของภาครัฐ ส่วนหนึ่งเป็นการที่กรมต่างๆ จัดโครงการหลากหลายโครงการสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ไทยต่อประชาคมมุสลิม อาทิ กรมสารนิเทศจัดโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการจัดโครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกาจัดโครงการให้ความช่วยเหลือและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทภาครัฐชาวไทยมุสลิมในการเข้าร่วมพิธีฮัจญ์ กรมสารนิเทศจัดประกวดการอ่านกอรี กลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศและกรมเอเชียใต้ฯ ให้การสนับสนุนด้านการศึกษา เป็นต้น นับเป็นการใช้นโยบายการทูตสาธารณะคู่ขนานไปกับการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาภาคใต้ของหน่วยงานราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ หน่วยงานด้านความมั่นคง กระทรวงกลาโหม เพื่อชี้ให้นานาชาติเห็นว่า ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น มิได้เป็นปัญหาระดับสากลและไม่มีความเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายสากล แต่เป็นปัญหาภายในประเทศ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า นโยบายการทูตสาธารณะเป็นเครื่องมือที่ดีในการสร้างความเข้าใจบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินนโยบายไทยต่อโลกมุสลิม หากดำเนินการอย่างต่อเนื่องและถูกช่องทาง

โดยที่ปัจจุบัน โลกอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ การใช้นโยบายการทูตสาธารณะจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามยุคของสารสนเทศที่มีการใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์ซึ่งฉับไวมากขึ้น และจากการศึกษาโดยการสอบถาม สัมภาษณ์และรายงานการประเมินผล ผู้ศึกษาได้พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เห็นว่า โครงการมีประโยชน์และประสงค์จะให้ดำเนินโครงการเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง และเพิ่มเวลาในการดำเนินโครงการทั้งสอง โดยประสงค์จะให้มีการเสวนาระหว่างชาวไทยมุสลิมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น รับรู้อุปสรรค/ปัญหาของสามจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ วัฒนธรรมของชาวไทยมุสลิมซึ่งอาจจะแตกต่างจากชาวไทยมุสลิมในภาคอื่นๆ นอกจากนี้ สิ่งที่ชาวไทยมุสลิมต้องการจากกระทรวงการต่างประเทศ อาทิ การให้บริการด้านการประกอบพิธีฮัจญ์แก่ชาวไทยมุสลิม การให้ทุนการศึกษา การให้บริการด้านกงสุลฯ ทั้งนี้ แม้ว่าโครงการทั้งสองที่ใช้เป็น case study ข้างต้น เป็นกลไกทางนโยบายการทูตสาธารณะที่ดีในการช่วยแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยทางอ้อมและช่วยสร้างความเข้าใจบทบาทกระทรวงการต่างประเทศของชุมชนชาวไทยมุสลิมได้เป็นอย่างดี แต่ในขณะเดียวกัน ผู้ศึกษาพบว่า ยังมีข้อจำกัดบางประการในการดำเนินโครงการทั้งสอง และผู้เข้าร่วมโครงการได้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการดำเนินโครงการทั้งสองข้างต้นในอนาคต ซึ่งสามารถนำไปพิจารณาใช้ประโยชน์ปรับปรุงการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาดำเนินโครงการต่อยอดในจังหวัดที่เคยได้จัดโครงการเช่นนี้มาแล้ว อันจะมีประสิทธิภาพว่าการดำเนินการแบบเดิมๆ โดยยังคงมุ่งให้นโยบายไทยต่อโลกมุสลิมเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชาวไทยมุสลิมและสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการ การแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

ท้ายสุดนี้ ผู้ศึกษาหวังว่า การศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาดำเนินโครงการอื่นๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายไทยต่อโลกมุสลิม การพิจารณาใช้นโยบายการทูตสาธารณะต่อโลกมุสลิม การสร้างความเข้าใจบทบาทกระทรวงการต่างประเทศ การรักษาผลประโยชน์ของชาติ และการช่วยแก้ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทางอ้อมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในมิติต่างประเทศซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบหลักของกระทรวงการต่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณคณะผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศทุกท่านนับตั้งแต่ ฯพณฯ นายดอน ปรมัตถ์วินัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ฯพณฯ นายอนุสรณ์ ชิณวรรโณ ปลัดกระทรวงฯ รองปลัดกระทรวงฯ ทุกท่านและ ฯพณฯ นายสาโรจน์ ธนะสันติ เอกอัครราชทูต ณ กรุงซันติอาโก ที่ได้เล็งเห็นความสำคัญและส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรกระทรวงการต่างประเทศให้มีความรู้รอบด้าน เพื่อเตรียมบุคลากรกระทรวงการต่างประเทศให้เป็นนักการทูตที่มีคุณภาพในอนาคต และขอขอบคุณที่ได้อนุมัติให้ผู้ศึกษาได้เข้ารับการอบรมใน นบท. รุ่นที่ 8 นี้

การอบรมครั้งนี้เป็นโอกาสดีในการศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ รู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลก และได้มีโอกาสทัศนศึกษาทั้งในและนอกประเทศ ที่สำคัญที่สุด ผู้ศึกษามีโอกาสเสริมสร้างเครือข่ายกับ นักบริหารจากกระทรวงฯ อื่นๆ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้จากมุมมองที่หลากหลาย เพื่อเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น ซึ่งผู้ศึกษาเชื่อมั่นว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติราชการในระยะยาว

หลักสูตรนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากขาดการร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของผู้อำนวยการสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการและเจ้าหน้าที่สถาบันฯ ทุกท่าน ที่ได้จัดการอบรมให้มีความราบรื่น โดยการทุ่มเททำงานของผู้อำนวยการภัทรรัตน์ หงษ์ทอง และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ทั้งการจัดอบรม การจัดทำทัศนศึกษา และการแสดงให้เห็นว่า การทำงานเป็นทีมทำให้การทำงานเสร็จลงด้วยความราบรื่นและแก้ไขปัญหา/อุปสรรคได้เสมอ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณคำแนะนำในการจัดการทำรายงานการศึกษาส่วนบุคคลจากคณาจารย์ที่ปรึกษา กอรบด้วย เอกอัครราชทูต สุจิตรา หิรัญพฤษภ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลอย สีปิเศษ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่มีได้เพียงให้คำแนะนำในการจัดทำรายงานการศึกษาด้านวิชาการ แต่สอนวิถีคิดในการศึกษาและมองประเด็นต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์สถานการณ์การเมือง/การต่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการในฐานะผู้บริหารที่ดีต่อไป

ที่จะขาดเสียมิได้ ผู้ศึกษาขอขอบคุณคำปรึกษา คำแนะนำและความร่วมมือจากผู้ให้สัมภาษณ์ชาวไทยมุสลิมทุกท่าน เจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการที่ใช้เป็น case study ทั้งสองและท่านที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่กรุณาสละเวลาและยินดีกรอกแบบสอบถาม (ที่มีอาจเอยนามได้ทั้งหมด) และทำให้รายงานการศึกษาศูนย์บุคคลฉบับนี้เป็นประโยชน์ในการต่อยอดการศึกษา และศึกษาค้นคว้าในประเด็นสถานการณ์ภาคใต้และนโยบายการทูตสาธารณะแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไป

การอบรมครั้งนี้เป็นการลามาศึกษาในช่วงระหว่างการเดินทางตำแหน่งอัครราชทูตที่ปรึกษา ณ กรุงซันติอาโก ผู้ศึกษาขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทุกท่านที่ได้ช่วยปฏิบัติงานแทนในระหว่างเข้ารับการอบรม

ที่สำคัญที่สุด ผู้ศึกษาขอขอบคุณกำลังใจจากบิดา มารดา คุณอาและเพื่อนมองน้องพี่ชาวไทยมุสลิม ที่ช่วยผลักดันให้รายงานฉบับนี้สำเร็จเป็นรูปเล่ม ตลอดจนรำลึกได้ว่าข้าราชการที่ดีควรทำงานเพื่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

หากมีข้อผิดพลาดในรายงานการศึกษาระดับนี้คลาดเคลื่อนล้วนเป็นความรับผิดชอบของผู้ศึกษา
และขออภัยมา ณ โอกาสนี้

เบญจมา ทับทอง
สิงหาคม 2559

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	4
1.4 คำถามการศึกษา	5
1.5 สมมุติฐานการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ของการศึกษา	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดทฤษฎี	6
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 3 ผลการศึกษา	10
3.1 โครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค ดำเนินการโดยกรม สารนิเทศ	10
3.2 โครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ ดำเนินการโดยสถาบันทวะวงศ์วีโรปการ	17
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	22
4.1 สรุปผลการศึกษา	22
4.2 คำถามการศึกษา	24
4.3 การนำทฤษฎีมาวัดผลโครงการ	25
4.4 ข้อเสนอแนะ	29
บรรณานุกรม	31
ประวัติผู้เขียน	32

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นนับตั้งแต่มีการปล้นปืนครั้งแรกเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2557 จนถึงปัจจุบัน โดยความไม่สงบเกิดขึ้นเป็นรายวันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ หากย้อนไปดูประวัติศาสตร์ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 ประมาณ 16 ปี ได้เกิดการรวมตัวต่อต้านอำนาจรัฐชั้นในนาม “กบฏดุซงญอ”¹ เป็นครั้งแรกที่จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 26-28 เมษายน พ.ศ. 2491 จัดตั้งโดยนายหะยีสุหลง อับดุลกาเดร์ ประธานสภาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองของปัตตานี ต่อมา สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่น่าไว้วางใจ รัฐบาลในยุคจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้ส่งกองกำลังตำรวจรักษาความสงบที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จนเกิดการปะทะกันระหว่าง “กบฏดุซงญอ” กับฝ่ายตำรวจที่ อ. จะแนะ จ.นราธิวาส และนายหะยีสุหลงถูกจับกุม ได้รับการปล่อยตัว ก่อนที่จะหายตัวไป

หลังจากนั้น 5 ปี ได้เกิดขบวนการก่อความไม่สงบอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2502 ในชื่อ “ขบวนการแนวร่วมแห่งชาติปลดปล่อยปัตตานี” (BNPP-The Barisan Nasional Pembebasan Patani) และขบวนการอื่นๆ อีกหลายขบวนการ ที่สำคัญคือ ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติติมลาญปัตตานี (BRN-The Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2503 ต่อมา ในปี 2521 ขบวนการดังกล่าวได้แตกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ BRN Congress (เน้นบทบาทด้านกองกำลังติดอาวุธ) BRN Ulama (เน้นบทบาทด้านศาสนา) BRN Coordinate (เน้นบทบาทด้านการเมืองและศาสนา) ปัจจุบัน คงเหลือไว้แต่ BRN Coordinate ยึดมั่นแนวคิดแบ่งแยกดินแดน ไม่เจรจากับฝ่ายรัฐ และใช้วิธีการรุนแรงในการปฏิบัติการกับประชาชนทุกศาสนาที่ให้ความร่วมมือกับรัฐ (ความเป็นมาของปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้, ม.ป.ป., น. 4)

สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาและมีความเกี่ยวข้องกับ การดำเนินนโยบายของภาครัฐให้มีประสิทธิภาพในแต่ละยุค แต่ไม่ได้ลดทอนความสำคัญและความรุนแรงของปัญหา ในทางตรงกันข้าม ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยคงมีความละเอียดอ่อน ซับซ้อนและเปราะบางต่อความมั่นคงของประเทศไทย อย่างยิ่ง

อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในและภายนอกที่แทรกซ้อนเข้ามาในช่วงเวลาที่ต่างกันไป นอกเหนือไปจากความต่างของศาสนา ชาติพันธุ์และภาษาแล้ว ยังมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ สถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้จึงหลากหลายมิติ

---

¹ สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรสำนักวิชาการ, “กระบวนการเพื่อสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีมินดาเนา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์,” (เอกสารวิชาการ), หน้า 2.

และโดยที่มีความต่างของศาสนารวมทั้งปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวพัน ปัญหาจึงมีความเกี่ยวพันกับมิติต่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นับเป็นเวลา 12 ปีแล้วที่เกิดสถานการณ์ดังกล่าวขึ้น ปัญหาความรุนแรงได้รับการแก้ไขไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่สถานการณ์ความรุนแรงในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากห้วงเวลาที่เกิดความขัดแย้งในระยะแรก²

1.1.1 พัฒนาการของปัญหา

ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในช่วงแรกนั้น ส่วนใหญ่มาจากการกระทำของกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงที่มีอุดมการณ์ต่างจากรัฐ ผู้ก่อความไม่สงบใช้เงื่อนไขความรุนแรงมุ่งเป้าทั้งชาวไทยพุทธชาวไทยมุสลิม ครู เจ้าหน้าที่ฯ เพื่อดึงดูดความสนใจจากนานาชาติและเป็นเป้าที่กระจายไปทั่ว โดยเน้นการใช้ความรุนแรงในสถานที่ชุมชน อาทิ ตลาด โรงเรียน ร้านอาหาร (ร้านข้าวต้ม ร้านน้ำชา) เป็นต้น

ในช่วงสามปีที่ผ่านมา การก่อเหตุเกิดจากแรงจูงใจอื่นในสัดส่วนที่มากขึ้น บางส่วนมีความเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์กับกลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงในพื้นที่ ทั้งความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพล ความเกลียดชังและเรื่องส่วนตัว ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจผิดกฎหมาย ความบาดหมางของศาสนาที่ต่างกัน เป้าหมายในการก่อความรุนแรงเปลี่ยนจากบุคคลทั่วไปเป็นเจ้าของด้านความมั่นคงหรือบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับภาครัฐ อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน มากกว่าจะมุ่งทำร้ายประชาชน ส่งผลให้ความรุนแรงลดลงไปมากและในหลายเหตุการณ์ เป็นการสร้างสถานการณ์มากกว่าการมุ่งเป้าไปที่ใดที่หนึ่งเช่นในระยะแรก

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ เริ่มมีการแทรกแซงจากภายนอกประเทศมากขึ้น โดยมีจำนวนองค์กรระหว่างประเทศปฏิบัติงานอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มมากขึ้น จากเดิม 340 กว่าองค์กร เป็นจำนวนประมาณ 500 องค์กร³ และนานาชาติเห็นพ้องว่า ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้มีความรุนแรงลดลง ในทางตรงกันข้าม ความรุนแรงมีลักษณะที่มีความอ่อนไหวเพิ่มมากขึ้น หลายประเทศเริ่มหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ผ่านองค์การระหว่างประเทศหรือการสอบถามจากผู้นำทางศาสนาโดยตรงแทนการสอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งการหาข่าวในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือจากจังหวัดอื่นๆ ในภาคใต้อาติ ภูเก็ต สตูล สงขลา เป็นต้น โดยในหลายกรณี มิได้แจ้งให้ทางการไทยทราบ

อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนยุทธวิธีการก่อความไม่สงบเป็นไปเพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่ เนื่องจาก ผู้ก่อความไม่สงบสามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการสร้างสถานการณ์ให้ภาคใต้ไม่สงบและไม่ปลอดภัย รวมทั้ง หันเหความสนใจของต่างประเทศได้แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้ความรุนแรงเช่นในระยะแรก โดยในระยะสามปีที่ผ่านมา ผู้ก่อความไม่สงบเน้นการใช้หลักสากลและดึงความสนใจจากนานาชาติแทน อาทิ กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบร่วมกันลงประชามติเพื่อ ขอแยกตนเองออกมาจากประเทศไทย การดำเนินการเช่นนี้มีองค์การระหว่าง

² สัมภาษณ์ สวาสดี เถาว์กลอย, กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 8 มิถุนายน 2559.

³ สัมภาษณ์ อำนาจ พลະพลีวัลย์, นักการทูตปฏิบัติการ กลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 8 มิถุนายน 2559.

ประเทศส่วนหนึ่งให้เงินทุนสนับสนุน โดยอ้างเหตุผลในการเสริมศักยภาพของบุคคลในพื้นที่ แต่ในทางปฏิบัติ เป็นการส่งเสริมการก่อการ (enhance) โดยอ้างหลักสากลในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม

โดยสรุป แนวโน้มของสถานการณ์ในปัจจุบันบ่งชี้ว่า ระดับความรุนแรงไม่ได้ชี้วัดระดับความรุนแรงของปัญหาที่ลดลง แต่กลับชี้วัดว่า ปัญหาได้ก้าวข้ามขั้นไปสู่ความอ่อนไหวไปอีกระดับหนึ่งแล้ว ด้วยสภาพสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น นานาประเทศจึงมองว่า ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายสากล โดยเฉพาะ การที่กลุ่มประเทศตะวันออกกลางให้การสนับสนุนสถาบันการศึกษาในภาคใต้มาโดยตลอดและมีการติดต่อระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอกับคนในพื้นที่ การที่องค์กรระหว่างประเทศเคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่ กอปรกับความรุนแรงที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ ในขณะที่รัฐบาลไทยยังคงพยายามให้ปัญหาดังกล่าวจำกัดเป็นปัญหาภายในประเทศอย่างแท้จริง

นายสวาสดี เถาว์กลอย กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (จากจังหวัดกระบี่)⁴ เห็นว่า ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย เป็นทั้งปัญหาชาติพันธุ์ ความขัดแย้งระหว่างสองศาสนา กระบวนการค้ายาเสพติด การขาดการปฏิสัมพันธ์กับศอบต. และการที่ปัญหาถูกจับตามองใกล้ชิดจากต่างประเทศ ล้วนส่งผลให้มีการสร้างสถานการณ์ในระยะหลังแบบหวังผลมากกว่าในระยะแรก ดังนั้น ประเด็นที่รัฐควรให้ความสำคัญคือ การที่นานาประเทศหันมาให้ความสนใจปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น นอกจากนี้ คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เห็นว่า พวกเขาเป็นชนเผ่ามลายูมิใช่คนไทย มีวิถีคิดที่ต่างไปจากคนไทยมุสลิมในไทย เห็นว่า รัฐปกครองตนเองอาจเป็นคำตอบสำหรับการแก้ไขปัญหามลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีข้อดีคือ ขจัดการยอมรับและเอื้อต่อการสร้างจารีตของวัฒนธรรมชุมชน

1.1.2 นโยบายการแก้ไขปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและสร้างความมั่นคงในระยะยาว รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาภาคใต้ที่รากเหง้าของปัญหา โดยได้กำหนดนโยบายและองค์กรในการแก้ไขปัญหาไว้เป็นการเฉพาะ โดยจะขอลงถึงนโยบายที่เป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาและนโยบายที่เกี่ยวข้องในห้วงเวลาที่จะดำเนินการศึกษา ได้แก่

- 1) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521
- 2) นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ห้วงเวลา พ.ศ. 2555-2557
- 3) แผนปฏิบัติการ การแก้ไขและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2558 ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าภาพกลุ่มภารกิจประกอบด้วย 5 กระทรวง 1 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงกลาโหม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ต่างมีหน้าที่หลักในการสนับสนุนงานแก้ไขและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

⁴ สัมภาษณ์ สวาสดี เถาว์กลอย, กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 8 มิถุนายน 2559.

ในการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ ดังกล่าว บทบาทหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศคือ การที่กรมสารนิเทศดำเนินโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค และสถาบันเทวะวงศัวโรปกรณ์ดำเนินโครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ

การเลือกใช้โครงการทั้งสองเป็น case study ในรายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้ สืบเนื่องจากทั้งสองโครงการเป็นโครงการคู่ขนานกันและมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน คือ เป็นการประชาสัมพันธ์บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศให้ชาวไทยมุสลิมไทยได้รับทราบ โดยโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาคเป็นการนำข้อมูลเกี่ยวกับกระทรวงการต่างประเทศไปชี้แจงให้สื่อมวลชนมุสลิม ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาของจังหวัดต่างๆ รวมทั้งชาวไทยมุสลิมที่สนใจ ส่วนโครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการนำเยาวชนจากสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สงขลา ยะลา นราธิวาสและปัตตานี) มารู้จักกระทรวงการต่างประเทศให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการต่างประเทศ รวมทั้ง เปิดโอกาสให้เยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีโอกาสแลกเปลี่ยน เรียนรู้และได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้วิถีชีวิตที่แตกต่าง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อประเมินโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาคดำเนินการโดย กองประชาสัมพันธ์การทูตสาธารณะ กรมสารนิเทศ และโครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้และฝึกปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ ดำเนินการโดยสถาบันเทวะวงศัวโรปกรณ์ว่ามี ประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์บทบาทภาครัฐ (กระทรวงการต่างประเทศ) ได้ตรงตามเป้าหมาย มากน้อยเพียงใด มีข้อดี ข้อเสีย และอุปสรรคอย่างไรบ้าง

1.2.2 เพื่อพิจารณาต่อยอดโครงการนี้ โดยการให้ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา เยาวชน และชาวไทยมุสลิมในพื้นที่มีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศ และโดยทางอ้อม การประชาสัมพันธ์เป็นไปเพื่อตอบโต้การที่นานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศ พยายามจะตั้งปัญหาสามจังหวัดภาคใต้ไป สู่เวทีระหว่างประเทศและเข้ามาแทรกแซงในที่สุด

1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตการศึกษา

การประเมินการดำเนินโครงการทั้งสองในห้วงเวลา 2556-2559 ว่า สอดคล้องกับ แผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้ง มีส่วนช่วยให้ชาวไทยมุสลิมใน พื้นที่เข้าใจบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มขึ้น

1.3.2 วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการดังกล่าว ประกอบด้วยผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน นักศึกษาและสื่อมวลชนมุสลิมให้มีความหลากหลาย เพื่อขอรับทราบความคิดเห็นและทัศนคติ ต่อการดำเนินโครงการดังกล่าว

สัมภาษณ์ผู้ดำเนินโครงการทั้งสองว่า มีหลักในการดำเนินโครงการดังกล่าวอย่างไรบ้าง และความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการดังกล่าวว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด มีอุปสรรคหรือปัญหาในการดำเนินโครงการอย่างไรบ้าง

วิเคราะห์การใช้นโยบายการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ในการดำเนินโครงการดังกล่าว รวมทั้ง ใช้ทฤษฎีประเมินผลการดำเนินโครงการ (project evaluation) ว่าได้ผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่

1.4 คำถามการศึกษา

โครงการดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจบทบาทกระทรวงการต่างประเทศตามเป้าหมายที่ตั้งไว้จริงหรือไม่

1.5 สมมุติฐานการศึกษา

แม้ว่า สถานการณ์ในสามจังหวัดภาคใต้เปลี่ยนแปลงไป โครงการทั้งสองยังคงช่วยสร้างทัศนคติที่ดีของคนในพื้นที่ต่อบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มขึ้นและอาจมีส่วนในการแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทางอ้อมอย่างต่อเนื่อง แต่ควรปรับปรุงวิธีการดำเนินการ และคงนโยบายในการดำเนินการโครงการดังกล่าว ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการหรือรัฐบาลก็ตาม

1.6 ประโยชน์ของการศึกษา

1.5.1 ตระหนักถึงข้อดี ข้อเสีย จุดแข็งและจุดด้อยของการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อให้การดำเนินงานครั้ง ต่อๆ ไป มีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกระทรวงการต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายไทยต่อมุสลิมภายใต้สภาพสถานการณ์ปัจจุบัน

1.5.2 เพื่อให้กระทรวงการต่างประเทศทราบถึงทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อบทบาทของรัฐและในทางกลับกัน ให้ชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะ เยาวชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อภาครัฐ เพื่อป้องกันมิให้เข้าใจภาครัฐคลาดเคลื่อน จนส่งผลให้ถูกชักจูงให้ไปรวมกลุ่มกับผู้ไม่หวังดีหรือผู้ก่อความไม่สงบ และมีแนวคิดแบ่งแยกดินแดนในระยะยาว ดังที่มีแนวโน้มในปัจจุบัน

1.5.3 เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายไทยต่อโลกมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศ โดยเฉพาะ การดำเนินนโยบายต่างประเทศกับกลุ่มประเทศมุสลิมในช่วงที่อาเซียนได้ก้าวเป็นประชาคมอาเซียน ให้มีผลประโยชน์ต่อชาวไทยมุสลิมในไทยมากที่สุด อาทิ การเข้าร่วมพิธีฮัจญ์ การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางธุรกิจอาหารฮาลาล เป็นต้น

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 กรอบแนวคิดการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy)

ในการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุสมัครสมัครระดับภูมิภาคและโครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ โดยใช้นโยบายการทูตสาธารณะในการศึกษาส่วนบุคคลนี้จะอ้างอิงแนวคิดของนาย Edmund Gullion ซึ่งได้กำหนดความหมายของนโยบายการทูตสาธารณะไว้เมื่อปี ค.ศ. 1965⁵ ว่า

“นโยบายการทูตสาธารณะ.....เกี่ยวข้องกับการที่ความเห็นของสาธารณชนมีอิทธิพลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ นโยบายการทูตสาธารณะครอบคลุมมิติต่างๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งมีความลึกซึ้งกว่านิยามของการทูตแบบดั้งเดิม การทูตสาธารณะคือ การที่รัฐบาลประเทศใดประเทศหนึ่งปลูกฝังความเห็นของสาธารณชนของตนในประเทศอื่นเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างกลุ่มเอกชนและผลประโยชน์ของประเทศหนึ่งต่ออีกประเทศหนึ่ง การรายงานผลของการต่างประเทศและผลกระทบต่อนโยบาย การสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีอาชีพสื่อสารอาทิ นักการทูตและสื่อมวลชนต่างชาติ ตลอดจน กระบวนการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม” โดยแนวนโยบายการทูตสาธารณะเป็นการนำแนวความคิดของสาธารณชนมาใช้ประโยชน์ในการร่างและดำเนินนโยบายต่างประเทศ สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้

นาย Joseph Nye⁶ เป็นนักทฤษฎีอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้คิดทฤษฎีนโยบายการทูตสาธารณะ โดยอ้างอิงถึงอำนาจแบบอ่อน (soft power) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีการอ้างอิงในทฤษฎีนโยบายการทูตสาธารณะไว้ว่า

“อำนาจแบบอ่อนอิงอิทธิพลที่เป็นนามธรรมหรืออิทธิพลทางอ้อม อาทิ วัฒนธรรม ค่านิยมและอุดมการณ์ ปฏิเสธไม่ได้ว่า อำนาจในลักษณะนี้มักเป็นคำศัพท์ที่ถูกอ้างอิงมากที่สุดในบรรดาคำศัพท์ที่มีการอ้างอิงถึงภายใต้ค่านิยมของการทูตสาธารณะ แม้ว่าจะมีการใช้คำว่า อำนาจแบบอ่อน กันอย่างแพร่หลาย แต่ไม่ได้หมายความว่า เราต่างเห็นด้วยกับคำจำกัดความและการนำไปประยุกต์ใช้ นาย Nye เป็นผู้นิยามศัพท์คำว่า อำนาจแบบอ่อนเมื่อปี พ.ศ. 2553 โดยเห็นว่า สิ่งที่สำคัญ คือ การเพิ่มการลงทุนในการใช้อำนาจแบบอ่อนประเภทนี้ ความเกี่ยวข้องพึ่งพาอาศัยกันและกันมีความซับซ้อนมากกว่าการใช้อำนาจแบบแข็ง นั่นคือ การใช้ระบบอาวุธแบบใหม่ที่มีราคาแพง

⁵ Nicholas J. Cull, *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (New York: Routledge, 2009), pp. 69-70.

⁶ *Ibid.*, pp.36-37.

นาย Nye จำกัดความหมายของอำนาจแบบอ่อนเช่นนี้ว่าเป็น ความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งผลตามเป้าหมายเช่นที่บุคคลผู้นั้นประสงค์และอ้างว่า มีสามวิธีหลักในการทำให้บรรลุเป้าหมายกล่าวคือ 1) บีบบังคับภัยคุกคามให้หมดไป 2) โน้มน้าวให้เปลี่ยนพฤติกรรมด้วยการใช้เงินจ้าง 3) ใช้วิธีดึงดูดใจและเกณฑ์ให้เข้าเป็นพวก”

2.2.2 การประเมินผลโครงการ

การประเมินผลโครงการ (Project Evaluation) เป็นคำที่มาจากคำว่า การประเมินผล (Evaluation) กับคำว่า โครงการ (Project) หมายความว่า กิจกรรมที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์บางประการ หรือหลายประการที่ตั้งไว้ หากมีกฎเกณฑ์ ขั้นตอนหรือกระบวนการที่ดำเนินการแตกต่างกันก็อาจได้ผลลัพธ์ออกมาไม่เหมือนกัน ส่วนการประเมินผล เป็นการตัดสินคุณค่าหรือความเหมาะสมในสิ่งที่ประเมิน เพื่อให้ได้รับผลที่สอดคล้องตามเกณฑ์นั้น

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศป้อนกลับ (feedback) ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพ ทำให้ทราบจุดเด่น และจุดด้อยของโครงการ และช่วยให้ทราบว่าโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายเพียงใด และที่สำคัญคือ ช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการทั้งในปัจจุบันและอนาคต⁷

รายงานฉบับนี้จะใช้แนวทางการประเมินของนายเคิร์กแพททริก ซึ่งได้กำหนดแนวทางการประเมินไว้ 4 ระดับ คือ การประเมินปฏิกิริยา (reaction evaluation) การประเมินการเรียนรู้ (learning evaluation) การประเมินพฤติกรรม (behavior evaluation) และการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร (results evaluation) เนื่องจาก สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้

การศึกษานี้จะใช้แนวคิดและทฤษฎีข้างต้นประกอบการประเมินผลการสัมภาษณ์และแบบสอบถามผู้เข้าร่วมโครงการชาวไทยมุสลิมและผู้นำศาสนา เนื่องจาก ผู้ศึกษาเห็นว่าโครงการทั้งสองเป็นโครงการในลักษณะการดำเนินงานด้านจิตวิทยา การสอบถามความคิดเห็นจึงน่าจะมีความเหมาะสม

2.2 บรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1) Ibrahim Syukri, *The Malay Kingdom of Patani*, translated by Conner Bailey and John N. Miksic, Ohio University Press, 2005.

ตีพิมพ์ครั้งแรกในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ต้นฉบับเป็นภาษายาวี น่าจะมุ่งให้คนในพื้นที่ได้อ่าน บอกเล่าประวัติศาสตร์เมืองปัตตานีในช่วงศตวรรษที่ 16 และ 17 เรื่อยมาจนกระทั่งปัตตานีถูกผนวกในดินแดนสยาม และเกิดปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้เกิดปัญหาความรุนแรงในปัจจุบัน โดยในตอนท้ายสุด ผู้เขียนเสนอแนะการแก้ปัญหา โดยการเรียกร้องให้ปัตตานีปกครองตนเอง

⁷ พิชิต ฤทธิ์จรูญ, *เทคนิคการประเมินโครงการ* (กรุงเทพฯ: บริษัท เฮ้าส์ ออฟ เคอร์มิสท์ จำกัด, 2557), หน้า 92.

2) Nicholas J. Cull, Routledge Handbook of Public Diplomacy, (New York: Routledge, 2009).

อธิบายหลักการที่สหรัฐอเมริกาประยุกต์ใช้นโยบายการทูตสาธารณะในสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะช่วงหลังการก่อการร้าย และมุ่งเป้าโจมตีกลุ่มแนวคิดหัวรุนแรง anti-American/West Islamic Militants ผ่านการแทรกแซงทางการทหารในกลุ่มประเทศมุสลิม อาทิ อาฟกานิสถานและอิรัก ทั้งสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักรต่างใช้นโยบายการทูตสาธารณะเพื่อชนะใจชาวมุสลิมในวันนี้ ออกกลาง รวมทั้ง ยังอธิบายแนวคิดนโยบายดังกล่าวในศตวรรษที่ 20 ด้วย

3) โครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค (รวมทั้งการประเมินและผลการจัดโครงการในจังหวัดต่างๆ) ดำเนินการโดยกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ

เป็นโครงการที่ตอบสนองนโยบายกระทรวงฯ ในการเสริมสร้างและกระชับเครือข่ายด้านการประชาสัมพันธ์ในกลุ่มชาวไทยมุสลิม อาทิ นักจัดรายการวิทยุ นักสื่อสารมวลชน ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา พร้อมทั้งสร้างความรู้จัก/คุ้นเคยกับชาวไทยมุสลิมในแต่ละภูมิภาคของไทย จึงต้องดำเนินการเชิงรุกในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและประชาชนชาวไทยมุสลิมให้แน่นแฟ้นขึ้น โดยการจัดสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทและการดำเนินงานของกระทรวงฯ ในมิติด้านต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิม อาทิ บทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศ เพื่อขยายความร่วมมือกับโลกมุสลิมและเผยแพร่นโยบายรัฐบาลที่มีต่อชาวไทยมุสลิมให้รับทราบในวงกว้าง นอกจากนี้ การสัมมนาเป็นโอกาสสร้างช่องทาง/กลไกสำหรับแลกเปลี่ยนข้อมูล/ข้อคิดเห็นระหว่างภาครัฐและกลุ่มชาวไทยมุสลิม เพื่อให้ภาครัฐรับทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มชาวไทยมุสลิม และนำข้อมูลใช้ประกอบการกำหนดนโยบายการต่างประเทศที่เกี่ยวข้องต่อไป

ทั้งนี้ คาดหวังให้ชาวไทยมุสลิมรับทราบข้อมูลข่าวสาร การดำเนินการและการมีส่วนร่วมของกระทรวงการต่างประเทศ รับทราบทัศนคติและความคิดเห็นของสื่อมุสลิมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดยุทธศาสตร์กระทรวงฯ ที่เกี่ยวข้อง และขยายเครือข่ายและกระชับความสัมพันธ์กับสถานีวิทยุสาธารณะ

4) โครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ ดำเนินการโดยสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ

เกิดขึ้นจากการที่กระทรวงฯ เห็นชอบให้สำนักบริหารบุคคลรับนักศึกษามุสลิมชั้นปีที่ 3 และ 4 ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และ 5 อำเภอของจังหวัดสงขลามาศึกษาปฏิบัติงาน ณ กระทรวงฯ ในช่วงปิดภาคฤดูร้อน เพื่อให้ นักศึกษารู้จักกระทรวงฯ และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านการต่างประเทศและช่วยสร้างขวัญและกำลังใจ เปิดโอกาสให้เยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้วิถีชีวิตที่แตกต่าง

โครงการนี้ช่วยส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลเรื่องการแก้ไขปัญหาชายแดนภาคใต้ เพื่อช่วยสร้างทัศนคติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แตกต่างแต่ไม่แตกแยก ทำให้เกิดความเข้าใจและเชื่อว่าสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ โดยการดูงานและการรับฟังการบรรยายจากหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งช่วยสร้างทัศนคติที่ดีของนักศึกษาต่อหน่วยงานของภาครัฐ และให้เห็นถึงความจริงใจของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาชายแดนภาคใต้ รวมถึงสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐบาลกับคนใน

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งเสริมบทบาทของรัฐบาลในการดูแลคนไทยมุสลิมโดยไม่เลือกปฏิบัติ และช่วยให้นักศึกษาได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ป้องกันการถูกชักจูงจากกลุ่มผู้ไม่หวังดี

ทั้งนี้ คาดหวังให้ นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการทำหน้าที่ทูตกระทรวงฯ และเผยแพร่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและภารกิจของกระทรวงฯ ให้แก่ชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

5) พิชิต ฤทธิ์จรูญ, เทคนิคการประเมินโครงการ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แฮาส์ ออฟ เคอร์มิสท์ จำกัด, 2557.

เป็นหนังสือที่รวบรวมการประเมินโครงการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัย วิธีการประเมินทางการศึกษา (ก่อน ระหว่างและหลังการดำเนินโครงการ) รูปแบบการประเมินโครงการ การเขียนรายงานเกี่ยวกับประเมินโครงการ การนำผลการประเมินโครงการไปใช้ประโยชน์และจรรยาบรรณในการประเมินโครงการไว้อย่างละเอียด สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัย การสอนและการดำเนินโครงการได้อย่างมีคุณค่า

6) นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชายแดนภาคใต้ปี พ.ศ. 2521

มุ่งการประสานงานระหว่างส่วนราชการ มุ่งสร้างความสงบสุขในพื้นที่และสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศมุสลิม นับเป็นจุดเริ่มก่อตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอบต.) และมีนโยบายแก้ไขปัญหาภาคใต้จากนั้นเรื่อยมา

7) นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ห้วงเวลา พ.ศ. 2555-2557

อัญยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เน้นการแก้ไขปัญหาที่เป็นรากเหง้าควบคู่กับปัญหาที่เป็นปรากฏการณ์ โดยมุ่งจัดเงื่อนไขของการใช้ความรุนแรงทุกระดับด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและสร้างสภาวะแวดล้อมที่พร้อมและเอื้ออำนวยต่อการแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งการกระจายอำนาจที่เหมาะสมต่อการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความหลากหลายในความเป็นพหุสังคมของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจัดทำงบประมาณในลักษณะบูรณาการ รวมทั้ง สร้างความเข้าใจร่วมกันของผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนกลางและในระดับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมี สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) กอ.รมน. และ ศอบต. เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้

8) แผนปฏิบัติการ การแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

มุ่งแก้ปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมด้วยการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างมีบูรณาการและมีเอกภาพในเชิงรุก

9) ข้อมูลอื่นๆ เกี่ยวกับมุสลิมจากเว็บไซต์และข้อมูลจากเว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ

บทที่ 3

ผลการศึกษา: รายงานประเมินผลโครงการ

จากผลการศึกษา โครงการการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาคและโครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะ การสร้างความเข้าใจของคนในพื้นที่ต่อบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศ

ขอนำสรุปประมวลผลการดำเนินโครงการทั้งสอง ทั้งจากรายงานการประเมินผลโครงการ และแบบสอบถาม เป็นรายโครงการ ดังนี้

3.1 โครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค ดำเนินการโดยกรมสารนิเทศ

3.1.1 ประมวลผลรายงานประเมินผลโครงการระหว่างปี 2556-2559

1) รายละเอียดการจัดโครงการตามจังหวัด ดังนี้

2556 จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดเชียงใหม่

2557 จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดกระบี่

2558 จังหวัดนครศรีธรรมราช

2559 จังหวัดระนอง

จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา ระหว่าง 100-150 คน ยกเว้นที่ระนอง มีจำนวน 66 คน โดยระหว่างร้อยละ 66-97 มีความพึงพอใจอย่างมากต่อการสัมมนาและมีความประสงค์ให้จัดการสัมมนาในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของนักจัดรายการวิทยุชาวไทยมุสลิมและเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกระทรวงฯ และสื่อมวลชนชาวมุสลิม รวมทั้ง เป็นโอกาสในการชี้แจงบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการอำนวยความสะดวกให้ชาวไทยมุสลิมในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

2) ข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมการสัมมนา พอสรุปได้ดังนี้

- การจัดการสัมมนาเป็นกลไกสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศต่อโลกมุสลิม

- สร้างเครือข่ายระหว่างนักจัดรายการวิทยุมุสลิม สื่อมวลชนมุสลิมและผู้แทนชุมชนมุสลิม

- ควรจัดต่อเนื่องทุกปี ตามจังหวัดต่างๆ ของไทย

- เป็นการประชาสัมพันธ์และรับฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศระหว่างกระทรวงฯ และชาวไทยมุสลิมในภาคเหนือ ประกอบด้วย ชาวจีนฮ่อ ชาวปาทาน ชาวเขาเผ่าอาข่าและเผ่าม้ง

- ควรพิจารณาเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อมิให้นำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนระหว่างกันและการขาดความเชื่อถือด้านการวิเคราะห์สถานการณ์ในตะวันออกกลางที่ชาวไทยมุสลิมให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

- ศึกษาเทคนิคการจัดรายการวิทยุให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ แนวทางการประชาสัมพันธ์ต้องถูกต้องตามบัญญัติของศาสนาอิสลาม

- หน่วยงานรัฐบาลควรให้ทุนการศึกษาในสาขาวิชาซีพนอกเหนือจากสาขาศาสนา

- ควรผลักดันการศึกษาปอเนาะควบคู่ไปกับการศึกษาวิชาสายสามัญ

- ชาวไทยมุสลิมห่วงกังวลในประเด็นความสัมพันธ์ไทยและซาอุดีอาระเบีย โดยเฉพาะโควต้าจำนวนคนไปประกอบพิธีฮัจญ์

- ชาวไทยมุสลิมถูกจัดเป็นพลเมืองชั้นสองของไทยในหลายประเด็น ดังนั้นกระทรวงฯ ควรพิจารณาบรรยายในหัวข้อมุสลิมที่ tailor-made เพื่อลดกระแสความรู้สึกแปลกแยก

- ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ความสนใจในประเด็นการอำนวยความสะดวกชาวไทยมุสลิมในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

- ประเด็นความเป็นอยู่ของชาวโรฮิงญา สัญชาติตุรกีในฐานะผู้อพยพ โดยเฉพาะกลุ่มที่ถูกกักขังที่ระนองจำนวน 53 คน และคนไทยพลัดถิ่นในเมียนมาร์ที่อพยพมาที่ระนอง ซึ่งประสบปัญหาในการขอคืนสัญชาติไทย เนื่องจาก ไม่มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทย

- ควรประสานกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในการจัดสัมมนา

- ควรจัดสัมมนาเรื่องความมั่นคงของมุสลิมและความสัมพันธ์ของไทยต่อมุสลิม

- ควรแจกเอกสารประกอบการบรรยายและติดตามประเมินผลบ้าง

- เวลาบรรยาย ไม่ควรใช้คำภาษาอังกฤษปนไทย

- ควรกระชับข้อมูลและเปิดโอกาสให้ซักถามมากกว่าการบรรยายทางวิชาการ

- กิจการฮัจญ์ควรอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการต่างประเทศ

- ควรให้ความรู้แก่ประชาชนของประเทศอาเซียน ให้ความรู้ภาษาเพื่อนบ้าน

และภาษาอังกฤษ

- ควรประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบและใช้ประโยชน์จากสื่อมุสลิม

- ควรบรรยายเรื่องมุสลิมไทยกับอาเซียน ข้อดีจากการเป็นประชาคมอาเซียน แรงงานต่างชาติในเขตเศรษฐกิจอาเซียน ประชาชนไทยได้อะไรจากอาเซียน เน้นในเรื่องสังคมมุสลิม

- ควรเชิญวิทยากรคนนอก อาทิ นักวิชาการมุสลิมมาบรรยาย

3.1.2 การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการ

1) นายสุวัฒน์ จิระพันธุ์⁸ รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศกำกับดูแลงานด้านสารนิเทศ (ชาวไทยมุสลิม) ได้ให้ความเห็นว่า

⁸ สัมภาษณ์ สุวัฒน์ จิระพันธุ์, รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 15 มิถุนายน 2559.

- การจัดโครงการสัมมนาเช่นนี้เริ่มมา 14 ปีแล้ว จัดไปแล้วรวม 43 จังหวัด มูลเหตุสำคัญ คือ โดยที่ปัจจุบันการสื่อสาร การไปมาหาสู่และการที่สังคมไทยและประเทศไทยเป็น สังคมที่มีปฏิสัมพันธ์กับประชาคมโลกมาก มีนักท่องเที่ยวมาอยู่เมืองไทยปีนี้ประมาณ 33 ล้านคน ด้วย เหตุนี้ ชาวไทยควรที่จะได้รับรู้ความเป็นไประหว่างโลกกับประเทศไทย การดำเนินงานด้านการ ต่างประเทศเป็นหัวใจอันหนึ่งที่ทำให้จะได้มีการรับรู้ ในโลกใบนี้ การติดต่อไปมาหาสู่ การสร้าง เสริมเพื่อความร่วมมือในด้านต่างๆ อาทิ ความมั่นคง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม มีบทบาทที่กระทรวง การต่างประเทศเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกันอย่างไร ดังนั้น ประชาชนทุกคนตามจังหวัดต่างๆ ไม่ว่าจะ มีอาชีพใดควรได้รับรู้ว่า สอท. และ สกญ. ไทยที่มีอยู่ 96 แห่งมีบทบาทอย่างไรในเหตุการณ์สำคัญ ใน เหตุการณ์ฉุกเฉิน ในการส่งเสริมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม หรือพูดให้ง่ายคือ การต่างประเทศไม่ใช่ เรื่องไกลตัว ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมด้วยได้

- ในการพิจารณาจังหวัดที่จะเดินทางไปจัดโครงการ จะใช้จังหวัดหรือพื้นที่ เป็นตัวตั้ง ในการจัดทีมไปบรรยายหรือไปให้ข้อคิดเห็น/ข้อมูลต่างๆ การบรรยายจะปรับให้เหมาะสม และสอดคล้องกับพื้นที่นั้นๆ จะเป็นการแนะนำแนวคิด หลักคิด และวิธีคิดเกี่ยวกับประเด็นที่เป็น ปัญหาในพื้นที่นั้น เช่น การเดินทางไปตามแนวชายแดน โดยที่เราเป็นประชาคมอาเซียนแล้ว บางคน อาจจะตื่นตระหนกว่าจะมี ปัญหาเรื่องแรงงานต่างชาติที่มาแย่งงานทำมาหากิน ดังนั้น ตามแนว ชายแดนจะเป็นการบรรยายในส่วนของแรงงานต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาว่า ไม่ควรตื่นตระหนก เพราะ ไม่ได้เป็นอย่างที่คิดไว้ แรงงานต่างชาติมิได้มาแย่งสาธาณูปโภคหรือมาแย่งอาหาร งาน ฯ และการ เข้ามาของแรงงานต่างชาติ มิใช่เพราะการเป็นประชาคมอาเซียนเสียทีเดียว แต่ชาวไทยเองมี พฤติกรรมการทำงานที่เปลี่ยนไปด้วยและค่าแรงงานเขาถูก ทั้งนี้ รัฐบาลดูแลการจดทะเบียนแรงงาน ต่างชาติอยู่ และในแง่ของการค้าขาย มีการลงทุน ช่วยสร้างงาน ไทยจะเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจซึ่ง อาจจะขยาย เราสามารถไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนได้ด้วย หรือในจังหวัดที่มีชาวไทย มุสลิมมาก เราจะไปจัดสัมมนาร่วมกับอิหม่ามและคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัดนั้นๆ ทั้งนี้ กต. มีนโยบายเกี่ยวกับโลกมุสลิมและจะได้เล่าถึงการทูตเพื่อประชาชนที่เรามีต่อพี่น้องชาวไทย มุสลิม โดยที่ไทยเป็นประเทศอันดับที่สองในอาเซียนที่เป็นเมืองที่มีผู้นับถือมุสลิมอันดับสอง ของผู้นับ ถือศาสนาในประเทศไทย แม้จะมีอัตราต่างกันมากก็ตาม แต่ชาวไทยมุสลิมจะสัมผัสได้ว่า กระทรวง การต่างประเทศมีบทบาทในด้านนโยบายไทยต่อมุสลิม อาทิ การช่วยบริการผู้ไปประกอบพิธีฮัจญ์ ฯ ซึ่ง กต.มีหน่วยงานประจำ ที่กรุงเจดดาห์ในการให้บริการพี่น้องชาวไทยมุสลิมที่ไปประกอบพิธีฮัจญ์ ทั้งในด้านกงสุล (ออกหนังสือเดินทาง) งานทะเบียนราษฎร เหตุฉุกเฉิน อุบัติเหตุและอื่นๆ บทบาท ของกระทรวงการต่างประเทศในการช่วยเจรจาร่วมกับคณะกรรมการส่งเสริมการประกอบพิธีฮัจญ์ ช่วยประสานขอโควตาชาวไทยมุสลิมไปประกอบพิธีฮัจญ์ ฯ ต่อซาอุดีอาระเบีย การบรรยายเน้น เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิม การรับ นศ.มุสลิมมาฝึกงาน เป็นต้น การบรรยายในลักษณะนี้ อาจเป็นแรงบันดาลใจให้เขาสนใจมารับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศ เพิ่มโลกทัศน์ของชาวไทย มุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ไทยเป็นประเทศที่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลักเป็นพหุสังคม แต่รัฐให้ ความสนใจความเป็นพหุสังคมมากขนาดไหน ชาวไทยมุสลิมมีโอกาสได้เห็นและไปคารวะ จุฬาราชมนตรีด้วยตนเอง เยี่ยมสถานที่สำคัญๆ อาทิ ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล เป็นต้น แม้ประเทศมุสลิมในหลายประเทศไม่มีสิ่งเหล่านี้ เช่นที่ประเทศไทยมี

- การจัดสัมมนาควรเป็นการสื่อสารสองทาง เกิดประโยชน์จากการเสวนากับชาวไทยมุสลิม คือ การที่เรามีการแลกเปลี่ยนความเห็นกับชาวไทยมุสลิม โดยได้รับทราบเมื่อปลายปีทีแล้วจากการเสวนาที่จังหวัดสตูลว่า มีอยู่ช่วงหนึ่ง ฝ่ายมาเลเซียไม่ยอมให้ชาวไทยข้ามชายแดนไป หรือหลายจังหวัดสนใจขอรับทุนการศึกษา โดยขอไปเรียนในสาขาที่มีความหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือไปจากสาขาศาสนาเพียงอย่างเดียว (ส่วนใหญ่ทุนที่ต่างประเทศให้แก่ศ. เป็นทุนไปเรียนสาขาศาสนาเพียงสาขาเดียว) ปัจจุบัน คนที่จะไปตะวันออกกลางก็ไม่จำเป็นต้องไปเรียน Islamic Studies อย่างเดียว ขณะนี้ ในตุรกี มีสาขาแพทย์ให้เลือกด้วย เป็นต้น นับเป็นการได้รับข้อมูลให้กระทรวงฯ นำไปพิจารณาและดำเนินการต่อไปในระดับการเจรจา/หารือกับประเทศอื่นๆ เช่น พิจารณาสอบถามกับฝ่ายมาเลเซีย พิจารณาหารือกับประเทศที่สามารถให้ทุนการศึกษาให้กับชาวไทยมุสลิมในไทย

- ผู้เข้าร่วมโครงการขึ้นขอรับการดำเนินโครงการ อยากรู้มาบ่อยๆ แต่กระทรวงฯ จัดได้ปีละ 3 หรือ 4 ครั้งต่อปีเท่านั้น การเลือกจังหวัดใช้หลักการความพร้อมของจังหวัด ผ่านท่านผู้ว่า โดยในส่วนของภาคชุมชนต่างๆ ผู้ดำเนินโครงการได้มีการพบหารือกับมหาวิทยาลัยของจังหวัด (พบอาจารย์และนักศึกษา) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ผู้นำชุมชน ชมรมสหกรณ์ นับเป็นความหลากหลาย ทั้งนี้ กต.จะจัดบรรยายไม่ซ้ำจังหวัดกัน ขณะนี้ อยู่ในระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะจัดที่สงขลาและสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจาก ยังไม่เคยจัดโครงการในลักษณะนี้ในชายแดนภาคใต้เลย

- โครงการในลักษณะเช่นนี้ ช่วยให้เข้าใจบทบาทภาครัฐเพิ่มขึ้น พิจารณาจากการตอบรับจากผู้นำชุมชน โดยหากมีการประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อให้กับคณะทูตานุทูตมุสลิมจากประเทศต่างๆ ประจำประเทศไทยได้รับทราบและเข้าใจถึงข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ว่า พี่น้องชาวไทยมุสลิมอยู่กันอย่างไรในพื้นที่ทุรกันดาร ในแง่ของพื้นที่เอง ประชาชนก็ได้รับทราบถึงผลที่ภาครัฐให้ความสนใจชาวไทยมุสลิมภาคใต้

- ในส่วนของบทบาท กต.กับโลกมุสลิมนั้น ได้มีการใช้นโยบายการทูตเพื่อประชาชน ปัจจุบัน โลกเล็กลงในยุคโลกาภิวัตน์ การรับรู้ข่าวสารเป็นการรับรู้ทันที ประชาชนไทยไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง กระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานที่สามารถเอื้อมมือช่วยเหลือคนไทยได้ทั่วโลกได้ทันที ไม่ว่าจะในกรณีภัยสู้รบ อุบัติเหตุ หรือภัยพิบัติ จึงขอให้บริษัททัวร์หรือชาวไทยทั้งหลายประสาน สอท. หรือ สกญ.ไว้ล่วงหน้าก่อนการเดินทาง ในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน จะสามารถติดต่อได้ทันที

2) นางสาววินัส อัครภูมิ⁹ เลขานุการเอก กรมสารนิเทศ ได้ให้ความเห็นว่า

- โครงการนี้เป็นการปึกธงยุทธศาสตร์ไทยต่อมุสลิมในไทย เป็นการให้ความรู้ด้านการให้บริการของกต.ข้อควรรู้ การเดินทางไปต่างประเทศ การให้ทุนการศึกษา การไปประกอบพิธีฮัจญ์ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการให้ความสนใจ ใช้เวลาเต็มที่ในการฟังบรรยาย

⁹ สัมภาษณ์ วินัส อัครภูมิ, เลขานุการเอก กองประชาสัมพันธ์การทูตสาธารณะ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 17 มิถุนายน 2559.

- กิจกรรมหลักคือ การบรรยายเกี่ยวกับอาเซียน งานกงสุล นโยบายไทยต่อมุสลิม การให้ทุนการศึกษา การช่วยเหลือผู้ไปประกอบพิธีฮัจญ์ โดยในระยะหลัง ไม่ค่อยมีการเสวนาระหว่างผู้บรรยายกับผู้เข้าร่วมโครงการ โดยจะเป็นการพบปะระหว่างรองปลัดสุวัฒน์ฯ กับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแทน

- ปกติจะจัดโครงการในลักษณะนี้ปีละ 2 ครั้ง โดยเชิญกรรมการกงสุล กลุ่มงานความมั่นคง และสำนักนโยบายและแผนเข้าร่วมโครงการด้วย ซึ่งมีแผนจะดำเนินโครงการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยในปีงบประมาณ 2559

- การสร้างความสมานฉันท์อาจไม่ใช่ประเด็นหลักในการดำเนินโครงการ แต่เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐ เท้าที่ผ่านมา ได้ดำเนินโครงการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ยโสธร หนองบัวลำภู/ชัยภูมิ ซึ่งเสียงตอบรับดีมาก ผู้เข้าร่วมโครงการชื่นชอบหน่วยงานส่วนกลาง มีการพูดคุยระหว่างกันอย่างเป็นกันเอง มีการประชาสัมพันธ์ สื่อมวลชนช่วยทำสื่อกฎหมายเพื่อสนับสนุนนโยบายดังกล่าว เครือข่ายวิทยุมุสลิมมีการติดตามผลภายหลังการโครงการฯ แต่ กต. ควรใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนมุสลิมให้มากกว่านี้ซึ่งขอขอบคุณชาวไทยมุสลิมที่ยินดีมาฟังการบรรยาย และตั้งใจถามคำถามต่างๆ ทั้งนี้ ควรดำเนินโครงการลักษณะนี้ต่อไป

3.1.3 แบบสอบถาม

1) แบบสอบถามผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการจากจังหวัดกระบี่/เกาะลันตาจำนวน 6 คน เป็นชาย 4 คน และเป็นหญิง 2 คน

- ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนเห็นว่า โครงการดังกล่าวมีประโยชน์โดยสามารถเปิดโลกทัศน์ให้แก่นักจัดการวิทยุและสร้างเครือข่ายให้กว้างขวางขึ้น เป็นการเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับศาสนาอิสลามทั้งหลักปฏิบัติและหลักศรัทธาให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นโครงการที่ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระทรวงการต่างประเทศ ช่วยปรับระดับความเข้าใจต่อกระทรวงฯ ได้ดียิ่งอีกหนึ่งช่องทาง และทำให้ชาวไทยมุสลิมได้มีความรู้กว้างขวางและต่างศาสนาเข้าใจบริบทของมุสลิม การสื่อสารเป็นการรับรู้ภารกิจของหน่วยงานระหว่างชาวไทยมุสลิมและหน่วยงานราชการ รวมทั้ง ช่วยเอื้อภารกิจต่อชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะ การอำนวยความสะดวกในการประกอบพิธีฮัจญ์

- ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนเห็นว่า ควรจัดโครงการต่อไป ด้วยเหตุผลที่หลากหลาย คือ ได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกิดประโยชน์แก่กลุ่มบุคคลหลายหน่วยงานและองค์การ เป็นการสานต่อความร่วมมือระหว่างนักจัดการวิทยุด้วยกันและระหว่างนักจัดการวิทยุต่อสถานเอกอัครราชทูต เป็นการสืบทอดแนวความคิดที่ดีและมีประโยชน์ต่อสังคม สร้างความเป็นเอกภาพให้คงอยู่ต่อไป เป็นโครงการที่สามารถให้ประชาชนเกิดการรับรู้และปรับตัวให้ทันสถานการณ์และเป็นสื่อกลางที่จะช่วยประสานความคิดเห็น ความคิดตามรูปแบบประชาธิปไตย เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ชาวไทยมุสลิมได้ทราบนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศท่ามกลางสถานการณ์โลก เพิ่มทักษะกับกลุ่มเป้าหมายและขยายผลไปสู่ชุมชน ตลอดจนควรทำโครงการให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยคำนึงถึงภาพลักษณ์มุสลิมที่กำลังตกต่ำในการสร้างภาพลบที่ผ่านมา

- สิ่งที่ควรปรับปรุงคือ การให้ตัวแทนชุมชนและองค์กรมีส่วนร่วมโดยเฉพาะ องค์กรมุสลิมเข้าไปรณรงค์นโยบายของกระทรวงการต่างประเทศด้วย ควรปรับปรุงสถานที่จัดงานให้มี อาหารฮาลาล รองรับ มีการติดตามการทำงานและความร่วมมืออย่างต่อเนื่องหลังเสร็จสิ้นการสัมมนา จัดเวทีแลกเปลี่ยนการทำงานและกิจกรรมให้บ่อยขึ้น ประชาสัมพันธ์โครงการและชี้แจงนโยบายอย่าง ชัดเจนให้เป็นที่เป็นที่แพร่หลายสู่ชุมชน ควรทำรณรงค์นโยบายที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลามและอยู่ในกรอบ ของการทำดี ส่งเสริมการทำดี สามารถนำสาระข่าวสารต่างๆ มาปรับใช้กับตนเองและชุมชนตลอดจน องค์กรเครือข่ายต่างๆ และการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เกิดช่องว่างในทางปฏิบัติ รวมทั้ง ควรจัดโครงการให้ครอบคลุม กลุ่มเป้าหมาย ให้มีเนื้อหาที่เหมาะสมและมีการแยกกลุ่มทำกิจกรรม

- ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่า โครงการดังกล่าวช่วยเพิ่มความเข้าใจบทบาท กระทรวงการต่างประเทศโดยทำให้เข้าใจบทบาทและเข้าใจการทำงานของกระทรวงฯ มากขึ้น เกิด ความเข้าใจทัศนคติและความไว้วางใจ ควรประชาสัมพันธ์การทำงานและการจัดโครงการของ กระทรวงการต่างประเทศ เป็นโครงการที่แสดงถึงเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ที่จะพัฒนาจิตมนุษย์ให้เกิดแก่ มุสลิมไทยอย่างยั่งยืนและถาวรตลอดไป แสดงให้เห็นว่า กระทรวงการต่างประเทศได้คิดนอกกรอบที่ บทบาทของแต่ละกระทรวงฯ ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ควรทำโครงการลักษณะเช่นนี้ในโลกปัจจุบันให้มาก ขึ้นและหลายๆ ช่องทางที่สามารถอาศัยสื่อช่วยประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกให้มากขึ้น

- ผู้เข้าร่วมโครงการคนหนึ่ง เสนอแนะว่า ควรจัดทำรณรงค์นโยบายและนำไป เผยแพร่กระบวนการ วิธีการเข้าถึงประชาชนให้มากและเข้าใจง่าย กระทรวงการต่างประเทศต้องเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มาก โดยควรให้ประชาชนรับทราบข้อปัญหา ข้อคิดเห็นและ ดำเนินการให้ต่อเนื่องและควรจัดสัญจรให้ทั่วทุกภูมิภาค มีความหลากหลายเพื่อให้เข้าใจปัญหา ข้อมูล บริบท และกลุ่มเป้าหมาย ควรขยายเวลาซักถาม และควรติดตามประเมินผลการจัดโครงการ เพื่อขยายผลการอบรม

2) แบบสอบถามสื่อมวลชนมุสลิมรวม 10 คน เป็นชายทั้งหมด เป็นผู้เคยเข้าร่วม โครงการจากจังหวัดต่างๆ อาทิ กรุงเทพฯ ภูเก็ต อยุธยา สงขลา ฯ

- ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่า โครงการดังกล่าวมีประโยชน์ด้วยเหตุผลที่ หลากหลาย คือ เป็นการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีต่อภาครัฐ และสังคมมุสลิม ทำให้มี ความเคารพในความแตกต่าง และสามารถอยู่ร่วมกันโดยไม่แตกแยก สื่อเป็นกระบอกเสียงต่อความ เป็นอยู่ของชาวมุสลิม มีความสำคัญต่อการเป็นมุสลิมที่ดีในการประสานสัมพันธ์ วิเทศสัมพันธ์อิสลาม ประสานงานจากระดับจุลภาคสู่ระดับโลก ช่วยแก้ไขปัญหาประเทศมุสลิมที่ร้อนระอุได้อย่างปัจจุบัน ทันท่วงที ช่วยให้เข้าใจบทบาทกระทรวงการต่างประเทศ เป็นการเปิดเวทีสำรองให้สื่อมุสลิม ซึ่งมี โอกาสเข้าร่วมการสัมมนาในลักษณะเช่นนี้ไม่มากนัก รัฐบาลสำคัญและเป็นการเปิดโลกทัศน์ เป็น โอกาสในการพบปะ สนทนาในประเด็นที่น่าสนใจ และสื่อให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของกระทรวงฯ

- ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่า ควรจัดอย่างต่อเนื่องจากเหตุผลที่หลากหลายคือ เพื่อให้ความรู้และสานสัมพันธ์ที่ดีต่อชาวไทยมุสลิม โดยสื่อมวลชนสามารถสะท้อนสิ่งที่กระทรวงการ ต่างประเทศต้องการเป็นความร่วมมือ ควรติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ควรประชาสัมพันธ์เพื่อเจาะคนที่มี คุณภาพพอจะรับความรู้เพื่อเป็นประชาชนที่ดี กระทรวงฯ จะรับทราบความมุ่งหมายของมุสลิม

ประเด็นปัญหาในโลกมุสลิม ควรเชิญผู้แทนองค์กรและสื่อมวลชนเข้าร่วมสัมมนาด้วย ตลอดจน สร้างความเข้าใจต่อสื่อมวลชนมุสลิมมากขึ้นและประชาชนได้รู้จักกระทรวงฯ มากขึ้น

- ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นควรปรับปรุงการดำเนินโครงการ กล่าวคือ ควรมีการลงพื้นที่ ชุมชนมุสลิมอย่างสม่ำเสมอ ปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนมุสลิม เพื่อความเข้าใจอันดี และควรจัดกิจกรรม เพื่อให้ชาวมุสลิมได้มีส่วนร่วมทำงานกับภาครัฐ ขยายเวลาการชักถามและการสรุป ควรสรุปประเด็นจัดพิมพ์เป็นนโยบายเพื่อสร้างความพอใจที่หารือกัน ควรคัดเลือกผู้แทนตามการทำงาน ควรเชื่อมโยงกับกลไกกับมุสลิม เช่น คณะกรรมการอิสลามในไทย เพื่อขยายการรับรู้ข่าวสารของกระทรวงการต่างประเทศ ฯ ควรพัฒนาใน แต่ละส่วนเพื่อระดมสมองและหาแนวทางแก้ไขปัญหา ควรจัดหารือกลุ่มย่อยเพื่อหารือแก้ไขปัญหา อาทิ ประเด็นพหุสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ฯ ควรมีการศึกษาดูงาน มีการติดตามผลและการปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ และควรให้สื่อมุสลิมมีโอกาสจัดรายการของตนมากขึ้น

- ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นว่า การจัดโครงการเช่นนี้ ทำให้เข้าใจบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยเป็นการแสดงบทบาทที่ดีของกระทรวงการต่างประเทศในการที่จะให้ความสำคัญแก่สังคมมุสลิมและเป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีวิสัยทัศน์ และนโยบาย “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กระทรวงฯ ได้พยายามให้ภาคส่วนเข้าใจและมีการปฏิสัมพันธ์กับมุสลิมในประเทศและโลกมุสลิมและมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมทั้ง ช่วยเหลือมุสลิมในต่างประเทศยามวิกฤต ควรให้ความรู้ประชาชนสัมพันธ์จนเป็นที่เข้าใจ ควรให้สิทธิประกอบกิจการต่างๆ โดยราบรื่น แสดงให้เห็นว่า บุคลากรกระทรวงฯ จริงใจต่อมุสลิมในไทยในการช่วยเหลือในวิกฤตต่างๆ ได้ทราบบทบาทด้านสารนิเทศของกระทรวงฯ และเข้าใจว่ามุสลิมมีสิทธิอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม

- ผู้เข้าร่วมโครงการเสนอให้มีความจริงใจ สม่ำเสมอ ใจกว้าง และเคารพความแตกต่างที่ไม่ทำให้แตกแยก ทั้งหมดจะทำให้เราอยู่ร่วมกันอย่างเข้าอกเข้าใจกันมากขึ้น ควรติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพิ่มระยะเวลาในการสัมมนา เพิ่มสัดส่วนของสตรีในการเข้าร่วม ควรศึกษาสถานการณ์และนำผลมาเสนอ ควรจัดให้มีเป้าหมายหลากหลาย ควรมีการสื่อสารกับโลกมุสลิม ควรเชิญผู้แทนองค์กรต่างๆ เข้าร่วมโครงการองค์การละ 1 ท่าน ควรเชิญผู้สื่อข่าวให้สัมภาษณ์ชาวไทยพุทธ ควรจัดอย่างต่อเนื่องเพื่อแสดงให้เห็นว่า ชาวมุสลิมได้แสดงความเห็นและควรมีโครงการลักษณะนี้มากขึ้น เพื่อให้ความรู้ แม้อาจจะไม่ทั่วถึง บางครั้งอาจไม่ได้ความร่วมมือ แต่การเข้าร่วมการสัมมนาช่วยต่อยอดความรู้ได้

3.1.4 ข้อจำกัด

1) ในการจัดทำแบบสอบถามมีข้อจำกัดในการให้ข้อมูลส่วนตัว โดยเฉพาะ ชื่อ-สกุล ทั้งนี้ หากผู้สอบถามมิใช่คนไทยมุสลิม ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามจะไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้ เนื่องจาก สาเหตุด้านความปลอดภัย และผู้ศึกษามักจะได้รับคำตอบว่า เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายปัจจัย หรือไม่ทราบสาเหตุของสถานการณ์ชายแดนภาคใต้แต่อย่างใด และส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยในการให้เจ้าหน้าที่รัฐลงพื้นที่

2) การระบุว่าเคยเข้าร่วมโครงการใดบ้างในแบบสอบถามก็เป็นข้อจำกัดเช่นกัน เนื่องจาก ผู้ตอบแบบสอบถามรู้สึกรู้สึกว่าการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เหมือนการให้ความเห็นกับ

ทางการ ซึ่งอาจถูกเข้าใจผิดว่ามาให้ข้อมูลกับภาครัฐ อันอาจสร้างความไม่ปลอดภัยให้แก่ผู้ตอบแบบสอบถามในภายหลัง

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงจัดทำแบบสอบถามที่ไม่ระบุชื่อ-สกุล และชื่อของโครงการที่เข้าร่วม แต่ได้จัดส่งแบบสอบถามให้แก่ผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการทางอีเมล (สำหรับภาคใต้) และยื่นด้วยตัวเอง (สำหรับสื่อมวลชนมุสลิม) เพื่อให้ไปกระจายต่อสื่อมวลชนมุสลิมคนอื่นๆ ทั้งนี้ ได้ส่งแบบสอบถามให้ผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการทั้งสอง โดยใช้คำถามที่เหมือนกัน เพื่อให้การวัดผลมีระบบและมีความชัดเจน ตรงต่อเป้าหมายของรายงานการศึกษานี้

3.2 โครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ ดำเนินการโดยสถาบันเทวะวงศ์โรปกการ

3.2.1 ประมวลผลรายงานประเมินผลโครงการระหว่างปี 2556-2559

โครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ รับนักศึกษาฝึกงานปีละ 20 คน ในปี 2556 และเริ่มรับปีละ 30 คนในปี 2557-ปัจจุบัน

นักศึกษาประกอบด้วยนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ในภาคใต้ อาทิ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี สถาบันพลศึกษาวิทยาเขตยะลา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี และมหาวิทยาลัยทักษิณ นักศึกษาได้รับฟังบรรยายสรุปจากหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงการต่างประเทศ อาทิ ฝึกปฏิบัติงานที่กรมการกงสุล ฯ เยี่ยมชม/ฟังบรรยายสรุป/ทัศนศึกษาหน่วยงานสำคัญ อาทิ สำนักจุฬาราชมนตรีฯ อบรมภาษาอังกฤษ กิจกรรมสัมพันธ์เชิงวิชาการและกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจ ค่ายภาษาอังกฤษ (เริ่มเมื่อปี 2557) ชุมชนอิสลามลำไทร ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สถานีโทรทัศน์ช่อง NBT และกิจกรรมเรียนรู้วิถีชุมชนของคนไทยภาคกลาง เป็นต้น โดยจะพิจารณาเยี่ยมชมสถานที่ตามความเหมาะสม

1) ผลการประเมินพอสรุปได้ ดังนี้

- นักศึกษาได้รับความรู้และมีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นต่อการดำเนินงานของกระทรวงฯ โดยส่วนใหญ่ให้ความสนใจและซักถามในประเด็นต่างๆ ในการบรรยายสรุปภารกิจของกระทรวงฯ โดยเฉพาะในหัวข้อ บทบาทของกระทรวงฯ ต่อการแก้ไขปัญหาชายแดนภาคใต้
- ยินดีที่มีโอกาสเข้าเยี่ยมชมหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญและมีชื่อเสียง โดยเฉพาะการเข้าเยี่ยมศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาลและองค์การยูเนสโก
- กิจกรรมที่พบน้อง ได้จัดให้นักศึกษานำเสนอสิ่งที่ได้รับรู้จากการเข้าร่วมโครงการฯ และวิธีการที่จะนำความรู้ไปเผยแพร่ เพื่อสร้างความรู้ ทัศนคติที่ดีและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินการของกระทรวงฯ แก่คนในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง ความสมานฉันท์ต่อไป
- นักศึกษาประทับใจการต้อนรับที่อบอุ่นและการดูแลจากกระทรวงฯ เกิดความสนิทสนมและความรู้สึกที่ดีระหว่างการเข้าร่วมโครงการ เพื่อนำไปสู่การรวมตัวเป็นเครือข่ายต่อไป ที่จะช่วยเผยแพร่ความรู้และทัศนคติที่ดีต่อกระทรวงฯ และภาครัฐแก่ชุมชนและสังคมต่อไป

- เป็นปีแรกที่มีการจัดกิจกรรมค่ายภาษาภาษาอังกฤษในต่างจังหวัดให้นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งกิจกรรมได้รับผลตอบแทนที่เป็นที่น่าพอใจ

- การเข้ารับโอวาทจากท่านรองปลัดสุวัฒน์ จิราพันธุ์ เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์ และได้กล่าวถึงพหุสังคมทางชาติพันธุ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งความแตกต่างในเรื่องอัตลักษณ์มิใช่ปัญหาแต่เป็นสีสันที่ทำให้สังคมมีความสมบูรณ์ การเคารพในอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันเป็นหัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง

- การพบปะกับ Dr.Halit Eren ตำแหน่ง Director General ประจำ Research Centre for Islamic History , Art and Culture of the Organization of the Islamic Conference (IRCICA) โดยได้สร้างความประทับใจให้เยาวชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสร้างความประทับใจให้ Dr. Eren โดยเห็นว่ากระทรวงฯ จัดโครงการที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ และหากมีโอกาสมาเยือน ประสงค์จะเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษาในภูมิภาค

- การที่ Dr.Eren แสดงความสนใจที่จะลงพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งกรณีที่จะมีการเยือนของเลขาธิการ OIC ก็น่าจะใช้โอกาสนี้ขยายผลเพื่อกระชับความร่วมมือด้านการศึกษารูปแบบทุนการศึกษาหรือการดูงานในประเทศมุสลิม หรือศึกษาดูงานในประเทศมุสลิม อาทิ ตุรกี เป็นต้น เปิดโอกาสให้นักศึกษาเรียนรู้ความหลากหลายของโลกมุสลิม รวมถึงเปิดโลกทัศน์และพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษานักศึกษาของนักศึกษาไทยมุสลิมอีกด้วย

2) ข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมการสัมมนา พอสรุปได้ดังนี้

- ควรปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการดำเนินโครงการให้มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับการปิดภาคการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่จะปิด-เปิดตามแบบประเทศในกลุ่มอาเซียน (ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม- กลางเดือนสิงหาคม)

- เสนอการจัดกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฯ จำนวน 10 รุ่น มีผู้เข้าร่วมโครงการรวม 231 คน เพื่อให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการเข้าร่วมโครงการฯ รวมทั้งเป็นการรวมตัวเพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างกันและกับกระทรวงฯ และเป็นการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้เข้ารับการอบรมโดยตรง และเป็นการประเมินผลการจัดโครงการดังกล่าวเพื่อเพิ่มความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมฯ ของคณะซึ่งกระจายอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจะจัดกิจกรรมในรูปแบบเชิงวิชาการต่อไป

3.2.2 การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการ

นางสาวจุฑามาศ นันทยา¹⁰ นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ (เพิ่งเปลี่ยนศาสนาเป็นอิสลาม เมื่อปี 2559) ได้ให้ความเห็นว่า

- โครงการนี้เริ่มมาตั้งแต่ปี 2549 ต่อมามาทำตั้งแต่ปี 2551 (รุ่นที่ 3) ซึ่งเป็นโครงการที่กระทรวงการต่างประเทศตั้งใจทำขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างภาครัฐและเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเน้นให้เข้าใจถึงการช่วยเหลือดูแลพี่น้องในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา

¹⁰ สัมภาษณ์ จุฑามาศ จินันทยา, นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 7 มิถุนายน 2559.

ปัตตานีและนราธิวาส) โดยได้ขยายรวมสตูลและสงขลาเมื่อสองสามปีที่ผ่านมา เนื่องจาก ในช่วงเริ่มโครงการ เหตุการณ์ภาคใต้ยังไม่ลามมาถึงสงขลา ดังนั้น ในระยะแรกเริ่ม จะเชิญนักศึกษาในสามจังหวัดเข้าร่วมโครงการ โดยหวังให้นักศึกษาเหล่านี้นำผลการเข้าร่วมโครงการไปขยายต่อเพื่อน ๆ นักศึกษา กล่าวคือ ภายหลังจาก 1 เดือน นักศึกษาเหล่านี้ต้องทำกิจกรรมขึ้นและนำเสนอให้สถาบันการต่างประเทศฯ รับทราบ ทั้งนี้ การรับสมัครในสี่รุ่นแรก จะประกาศรับสมัครทีละลา โดยให้ประกวดเขียนเรียงความ และสอบสัมภาษณ์ โดยให้ความสำคัญกับนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ก่อน (อาจเป็นพ่อ แม่ พี่ ป้า น้า อา) และสอบถามทัศนคติที่นักศึกษาในประเด็นพหุสังคม ปกติ รับปีละ 20 คน โดยมารับเพิ่มเป็น 30 คน เมื่อปีที่แล้ว เฉลี่ยมีนักศึกษามาศึกษา 120-130 คน โดยแต่ละจังหวัดได้โควต้าคละกันไป

- เมื่อรับสมัครแล้ว สถาบันการต่างประเทศฯ จะดูแลตั้งแต่การเดินทาง (เดินทางโดยรถไฟ เนื่องจาก ตามระเบียบ ไม่สามารถเดินทางโดยเครื่องบินได้) อาหารและที่พักที่ต้องเป็นฮาลาลเท่านั้น (ตามแบบอย่างที่ถูกต้องของชาวมุสลิม) ในส่วนของการดูงาน จะผลัดกันไป โดยเน้นความหลากหลาย ทั้งเรื่องอาเซียน ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล สำนักจุฬาราชมนตรี ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมค่ายภาษาอังกฤษ เรียนรู้ประวัติศาสตร์วิสาหกิจชุมชน (โครงการในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี) โครงการศิลปาชีพ เป็นต้น

- ขณะนี้ สถาบันการต่างประเทศฯ อยู่ในระหว่างการสร้างเครือข่ายเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการในแต่ละรุ่น ตั้งแต่รุ่นที่ 1 ถึง รุ่นที่ 11 ให้ได้พบปะกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์มาก หลายคนจบไปทำงานแล้ว อาทิ เกษตรกร ครู อาจารย์ มหาวิทยาลัย เป็นต้น

- โครงการนี้เปิดโลกทัศน์นักศึกษา โดยเฉพาะ การเปลี่ยนทัศนคติที่บิดา มารดา นิยมให้ลูกหลานเรียนศาสนาเป็นหลัก ให้เข้าใจถึงการที่อาเซียนกำลังจะเข้ามามีบทบาทต่อชาวไทยมุสลิม อาทิ ในประเด็นเศรษฐกิจฮาลาล โดยนักศึกษารู้สึกขอบคุณทางกระทรวงฯ ที่ให้โอกาสได้เข้ามาเยี่ยมชม

- ช่วงแรกๆ มีอุปสรรคในการจัดโครงการ เพราะต่างรู้จักกันไม่ดีพอ โดยทุกคนต้องการให้จัดอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จะมีการให้นักศึกษากรอกใบประเมินผลและบอกเล่าความรู้สึกในการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่คาดไม่ถึงว่า กระทรวงการต่างประเทศจะสร้างความประทับใจให้

- นักศึกษาหลายคนกล่าวถึงสถานการณ์ในภาคใต้ว่า จริงๆ เข้าใจเจตนารัฐบาลไทย แต่รัฐบาลไทยอาจจะไม่เข้าใจพวกเขาว่า ต้องการอะไรในพื้นที่ โดยเท่าที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐไม่เคยให้ในสิ่งที่พื้นที่ต้องการ การที่มีเจ้าหน้าที่ทหารประจำอยู่ ทำให้สถานการณ์รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะจากการที่เจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจในพื้นที่ไม่เข้าใจประเพณีหรืออัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมอย่างแท้จริง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินโครงการควรมีความรู้ ความเข้าใจศาสนาอิสลามอย่างถ่องแท้ เพื่อให้ดำเนินโครงการอย่างตรงเป้าหมาย

- นักศึกษามีความเข้าใจภาครัฐมากขึ้น แต่อยากให้เห็นความเข้าใจระหว่างภาครัฐและคนในพื้นที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเขาเข้าใจภายหลังจากการร่วมโครงการแล้วว่า ภาครัฐหวังดีกับเขา แต่ไม่ควรจำกัดและมีข้อห้ามในสิ่งที่ไม่ควร อาทิ การห้ามพูดภาษามลายู การจำกัดการเรียนศาสนา (ปอเนาะ) เป็นต้น

- ภายหลังการจัดโครงการในระยะหลัง มีชั่วโมงเสวนาเพิ่ม เพื่อขอรับทราบ feedback นักศึกษาเพิ่มเติม เป็นการดำเนินการเพื่อมิให้นักศึกษาเกิดทัศนคติเชิงลบต่อเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ได้มีการสื่อสารสองทาง ปรากฏว่า ปัญหาอยู่ที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมากกว่านโยบายในการดำเนินโครงการ

- นักศึกษาหรือคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หากมีความไว้วางใจใคร่ก็ตาม จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ พร้อมทั้งจะให้ข้อมูลและช่วยเหลืออย่างเต็มที่ อยากรู้ให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเข้าใจอัตลักษณ์คนในพื้นที่ก่อนจะลงไปปฏิบัติงานเพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างกัน อันจะนำไปสู่ความขัดแย้งในระยะยาว

3.2.3 แบบสอบถาม

แบบสอบถามนักศึกษามุสลิมที่เคยเข้าร่วมโครงการรวม 10 คน เป็นชาย 5 คน และหญิง 5 คน เป็นผู้เคยเข้าร่วมโครงการจากจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาส บางส่วนเข้าร่วมโครงการตั้งแต่วัยแรกๆ มีอาชีพเป็นครู help desk และนักศึกษา

1) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเห็นว่า โครงการนี้มีประโยชน์ด้วยเหตุผลต่างๆ กัน กล่าวคือ โครงการนี้เปิดโอกาสให้บุคคลในสามจังหวัดได้เข้ามาสัมผัสสถานที่ราชการที่สำคัญในกท. โดยเฉพาะ กระทรวงการต่างประเทศ เปิดโลกทัศน์ของนักศึกษาและผู้จัดโครงการได้รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น สร้างความสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษาต่างๆ ทำให้รู้จักกันมากขึ้น นักศึกษาได้เรียนรู้จากการทำงานของคุณคนใน กต. และการทำงานในองค์กรต่างๆ ที่ได้เยี่ยมชม พัฒนาศักยภาพ เสริมความรู้ เกี่ยวกับการทำงานของภาครัฐ ช่วยฝึกการทำงาน ฝึกพูด กล้าแสดงออกและเรียนรู้เกี่ยวกับกระทรวงการต่างประเทศ เป็นการ ฝึกการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อต้อนรับอาเซียน และเรียนรู้ทัศนคติต่างๆ และแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในการวางแผนและในการทำงานต่างๆ

2) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเห็นว่า ควรจัดโครงการนี้ต่อไปเนื่องจาก เป็นโครงการที่ดี เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ มีประสบการณ์ที่ดีและได้พบปะกับบุคคลหลากหลาย กระทรวงฯ รวมทั้ง เรียนรู้การทำงานในกระทรวงการต่างประเทศ เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามจังหวัดให้เข้าใจและมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อกระทรวงการต่างประเทศ/สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ และเป็นประโยชน์ต่อรุ่นน้องๆ ได้มาร่วมโครงการนี้เช่นกัน

3) ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า ควรมีการแลกเปลี่ยนระหว่างนักศึกษาไทยกับนักศึกษาต่างประเทศบ้าง เพื่อให้ได้รู้ว่ามีพี่น้องไทยมุสลิมที่สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ได้อย่างมีความสุข กระทรวงการต่างประเทศควรศึกษาวัฒนธรรมมุสลิม จัดเวทีเสวนาร่วมกันระหว่างกระทรวงฯ และตัวแทนชุมชน ควรให้มีหลายๆ โครงการ เนื่องจาก โครงการนี้รับนักศึกษาได้เพียง 30 คน ไม่เพียงพอกับนักศึกษาชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีจำนวนมาก โดยควรให้ลงมือฝึกงานจริงๆ เช่น ทำวีซ่า เป็นต้น ทั้งนี้ ควรขยายเวลาในการดูงานให้มากกว่าสองสัปดาห์ ควรจัดโครงการประเภทนี้ให้คนในชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชน ส่วนการดำเนินนโยบายต่อมุสลิม ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมนโยบายภายใต้การยอมรับและเข้าใจอัตลักษณ์ของแต่ละพหุสังคม และอยากให้โครงการนี้เข้าถึงประชาชนมากขึ้น โดยควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงก่อนการรับสมัคร ควรใช้งบประมาณในการเพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมมากกว่าการเลี้ยงต้อนรับหรืออาหารบุฟเฟต์ เนื่องจากนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเป็นตัวสื่อในการกระจายความรู้และความเข้าใจของสถาบันได้เพิ่มขึ้น ควร

เปิดเวทีให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจแก่คนในพื้นที่ ตลอดจน โครงการนี้สามารถสร้างความเข้าใจแก่เยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและสร้างทัศนคติที่ดี

4) ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเห็นว่า โครงการนี้ช่วยเพิ่มความเข้าใจบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มขึ้น เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าไปเรียนรู้ประสบการณ์ใน กต. ซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับมุสลิมทำให้รู้จักบทบาทของกระทรวงฯ มากขึ้น โดยรู้ถึงหน้าที่และบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มขึ้น ในการคิด การวางแผน และได้เข้าใจจุดประสงค์สำคัญของกระทรวงฯ มากขึ้น นักศึกษาบางส่วนเข้าใจว่า กระทรวงฯ ไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่งานประสานกับประเทศต่างๆ แต่มีบทบาทในประเทศ อีกมาก และมีโครงการอีกหลายอย่าง อย่างเช่น โครงการนี้มีบทบาทในการผลักดันเยาวชนให้มีความเข้าใจกระทรวงฯ มากขึ้น อีกบางส่วนเข้าใจเพิ่มขึ้นว่า กระทรวงฯ มิได้มีบทบาทแค่การที่เอกอัครราชทูตประจำการในประเทศต่างๆ แต่มีบทบาทในการพัฒนาประเทศชาติ และรักษามลประโยชน์แห่งชาติ ต้องทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น กรมสารนิเทศ งานสารนิเทศ บริการประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้ เป็นการยากที่เยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะได้สัมผัสและเข้าเยี่ยมชมการระผู้ใหญ่หลายๆ ท่าน

5) ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอให้ เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกงานที่สถานเอกอัครราชทูต มีการหมุนเวียนให้ผู้ใช้ร่วมโครงการได้ศึกษาวิถีชีวิตกับคนต่างประเทศ อย่างเช่น ดูงานต่างประเทศ ประเทศใกล้เคียงในภูมิภาคอาเซียน

นอกจากนี้ นักศึกษาหลายคนเกิดความรู้สึกดีต่อกระทรวงการต่างประเทศ ว่ามีบทบาทในการรักษามลประโยชน์ของชาติ แต่ทำหน้าที่บริการประชาชนด้วย และมีนักศึกษาหนึ่งคนมีอคติกับภาครัฐ โดยต้องการทราบว่า บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการบริหารจัดการสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น เป็นเช่นไร ซึ่งภายหลังการเข้าร่วมโครงการ ได้เข้าใจกระบวนการทำงานภาครัฐมากขึ้น กระทรวงฯ มีบทบาทและหน้าที่ของกระทรวงฯ อย่างชัดเจน และเห็นความจริงใจของเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศที่มุ่งมั่นจะพัฒนา ส่งเสริมให้พื้นที่ที่มีความขัดแย้งให้มีสันติสุขและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3.2.4 ข้อจำกัด

การจัดทำแบบสอบถามนักศึกษามีข้อจำกัดที่ไม่สามารถให้นักศึกษารุ่นก่อนๆ ตอบแบบสอบถามได้มากนัก โดยสามารถรวบรวมได้เพียง 10 คน ซึ่ง 6 คนเป็นการสอบถามจากนักศึกษาที่ เข้าร่วมโครงการในปี 2559 และเพื่อให้การประเมินผลมีความรอบด้าน และเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาในระยะยาว การสอบถามความคิดเห็นผู้ดำเนินโครงการทั้งสองนั้นเป็นประโยชน์ในการประกอบการพิจารณาการดำเนินโครงการต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายยุทธศาสตร์ของไทยต่อโลกมุสลิมด้วย ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าข้อเสนอแนะในแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ผู้ดำเนินโครงการมีประโยชน์ต่อการวัดความประสิทธิภาพของโครงการทั้งสองได้เป็นอย่างดี

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

ขอสรุปผลการศึกษาตามที่ได้ศึกษาจากแบบประเมินผลและแบบสอบถามเป็นรายโครงการ ดังนี้

4.1.1 โครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค

1) ภาพรวม

ในภาพรวม โครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาคมีเสียงตอบรับที่ดีถึงดีมาก โดยผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่เข้าใจภาคีรัฐมากขึ้น หากคำนวณอัตราเฉลี่ย ผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 66.33-97.65 (ช่วงปี 2556-2559) มีความพึงพอใจอย่างมากต่อการสัมมนา และมีความประสงค์ให้จัดการสัมมนาฯ ในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวไทยมุสลิมจากสาขาอาชีพที่หลากหลาย เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกระทรวงฯ และสื่อมวลชนชาวมุสลิมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายไทยต่อโลกมุสลิม ตลอดจน เป็นโอกาสในการชี้แจงบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการอำนวยความสะดวกให้ชาวไทยมุสลิมในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์

โครงการนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน สื่อมวลชนมุสลิมและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ ๖ รับทราบถึงบทบาทของกระทรวงฯ ในด้านต่างๆ ผ่านการเสวนา ซึ่งเป็นการสื่อสารสองทาง ทำให้กระทรวงฯ ได้รับทราบถึงความเห็นของชาวไทยมุสลิม โดยเฉพาะ ปัญหาและสถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำไปพิจารณาร่างนโยบายไทยมุสลิมของกระทรวงการต่างประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ให้มากที่สุด

2) การเลือกจังหวัดในการจัดโครงการ

ตามคำให้สัมภาษณ์ของรองปลัดสุวัฒน์ฯ ชำตัน การเลือกจังหวัดและพื้นที่ที่จะไปบรรยายในโครงการจัดสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมฯ นั้น ยึดหลักความพร้อมของจังหวัดผ่านท่านผู้ว่าราชการจังหวัด และจะจัดบรรยายไม่ซ้ำจังหวัดกัน โดยขณะนี้ อยู่ในระหว่างการศึกษาคำความเป็นไปได้ที่จะจัดที่สงขลาและ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจาก ยังไม่เคยจัดโครงการในลักษณะนี้ในชายแดนภาคใต้ (ได้ทราบอย่างไม่เป็นทางการว่า กระทรวงฯ ยังไม่สามารถจัดโครงการนี้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเดือนสิงหาคม 2559 ได้ เนื่องจาก เกิดสถานการณ์ที่มีสยิดกลางจังหวัดยะลา ทำให้สถานการณ์มีความอ่อนไหว)

3) การคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ

กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการนักจัดรายการวิทยุมุสลิมฯ อาศัยความสมัครใจและความสะดวกของผู้เข้าร่วมโครงการเป็นพื้นฐาน ซึ่งในการจัดโครงการฯ ในแต่ละจังหวัดรับผู้เข้าร่วมโครงการได้ประมาณ 100-150 คน โดยประสานงานผ่านคณะกรรมการอิสลามกลาง

ประจำจังหวัดยึดหลักความหลากหลายและเพศ ให้โควต้าผู้เข้าร่วมจากแต่ละจังหวัด อาทิ หากจัดโครงการที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็จะมีเชิญผู้เข้าร่วมจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจังหวัดใกล้เคียงเข้าร่วมฟังการบรรยายด้วย ทั้งนี้ เท่าที่ผ่านมา ผู้เข้าร่วมโครงการเป็นชายมากกว่าหญิง

4) หัวข้อในการบรรยาย

ส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยายในหัวข้อเดียวกัน อาทิ อาเซียน งานกงสุล นโยบายไทยต่อมุสลิม การให้ทุนการศึกษา การช่วยเหลือผู้ไปประกอบพิธีฮัจญ์ เป็นต้น โดยจะปรับหัวข้อให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่จะมีการประสานงานไปล่วงหน้ากับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในประเด็นการบรรยาย เพื่อให้มีเวลาเตรียมหัวข้อการบรรยาย

ในระยะหลัง ไม่มีชั่วโมงเสวนาในโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมฯ เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลา แต่มีการหารือกับประธานคณะกรรมการอิสลามกลางประจำจังหวัด ผู้นำชุมชน ในการเยี่ยมคารวะ ก็น่าจะเป็นประโยชน์ในการนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสนทนา/หารือไปประมวลผล

5) ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้รับเพิ่มเติมจากใบประเมินผล แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ คือ โครงการนี้มีประโยชน์ ควรจัดอย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบและใช้ประโยชน์จากสื่อมุสลิมให้มากกว่านี้ โดยควรมีการจัดเสวนาภายหลังการจัดโครงการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาความเข้าใจภาครัฐ (กระทรวงการต่างประเทศ) ในระยะยาวมากกว่าการจัดบรรยายเพียงอย่างเดียว

4.1.2 โครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและปฏิบัติงาน องค์กรทรงการต่างประเทศ ดำเนินการโดยสถาบันทเววงค์โรปการ

1) ภาพรวม

การดำเนินโครงการในช่วง 2556-2559 นักศึกษาได้รับความรู้และมีความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นต่อการดำเนินงานของกระทรวงฯ โดยส่วนใหญ่ให้ความสนใจและซักถามในประเด็นต่างๆ ในการบรรยายสรุปภารกิจของกระทรวงฯ โดยเฉพาะในหัวข้อ บทบาทของกระทรวงฯ ต่อการแก้ไขปัญหาชายแดนภาคใต้ จากการสัมภาษณ์นางสาวจุฑามาศฯ ผู้ดำเนินโครงการ ปรากฏว่า นักศึกษามีความเข้าใจภาครัฐมากขึ้น แต่อยากให้เห็นความเข้าใจระหว่างภาครัฐและคนในพื้นที่เพิ่มขึ้น

โครงการนี้เน้นการเปิดโลกทัศน์การศึกษาให้นักศึกษามหาวิทยาลัยในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลาและสตูล ตลอดจน ปรับทัศนคติบิดามารดาที่นิยมให้บุตรหลานเรียนศาสนาเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่มีความประทับใจและต้องการให้จัดโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง

2) การเลือกจังหวัดในการจัดโครงการ

รับนักศึกษาจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานีและนราธิวาส) โดยได้ขยายรวมสตูลและสงขลาเมื่อสองสามปีที่ผ่านมา

3) การคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการ

ให้ความสำคัญกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เป็นหลักและทัศนคติของนักศึกษาเป็นสำคัญ (ประมาณ 20-30 คน) โดยมีผู้สมัครประมาณ 120-130 คน

4) กิจกรรมในการดำเนินโครงการ

เยี่ยมชม/รับฟังบรรยายสรุปจากหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงการต่างประเทศ อาทิ ฝึกปฏิบัติงานที่กรมการกงสุล ฯ สำนักจุฬาราชมนตรีฯ ชุมชนอิสลามลำไทร ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ สถานีโทรทัศน์ช่อง NBT ค่ายภาษาอังกฤษ (เริ่มเมื่อปี 2557) กิจกรรมสัมพันธ์เชิงวิชาการกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจ และกิจกรรมเรียนรู้วิถีชุมชนของคนไทยภาคกลาง โดยจะพิจารณาเยี่ยมชมสถานที่ตามความเหมาะสม

มีชั่วโมงเสวนาในการสอบถาม feedback นักศึกษา และในระหว่างการเดินทางโครงการ ในการไปดูงานและฟังบรรยายตามสถานที่ต่างๆ ผู้ดำเนินโครงการ และเจ้าหน้าที่ คอบต. จะใช้เวลาสอบถามความคิดเห็นจากนักศึกษาไปด้วย และใช้การสังเกตการสอบถาม/การตั้งคำถามของนักศึกษาต่อผู้บรรยาย

5) ข้อเสนอแนะ

เสนอการจัดกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฯ จำนวน 10 รุ่น รวม 231 คน เพื่อให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการเข้าร่วมโครงการฯ รวมทั้งเป็นการรวมตัวเพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างกันและกับกระทรวงฯ และเป็นการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้เข้ารับการอบรมโดยตรง

ควรปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการดำเนินโครงการให้มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับการปิดภาคการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่จะปิด-เปิดตามแบบประเทศในกลุ่มอาเซียน (ช่วงกลางเดือนพฤษภาคม- กลางเดือนสิงหาคม) ซึ่งสถาบันทเววงส์ฯ ได้ดำเนินการแล้ว

4.2 คำถามการศึกษา

การที่ผู้เข้าร่วมโครงการแสดงความเห็นว่า ประสงค์ให้จัดโครงการทั้งสองอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่า กระทรวงการต่างประเทศใช้นโยบายการทูตสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของรองปลัดสุวัฒน์ฯ ที่กล่าวถึง การที่โครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมว่า ช่วยให้เข้าใจบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านการทูตเพื่อประชาชนมากขึ้น และคำให้สัมภาษณ์ของนางสาวจุฑามาศฯ ว่า นักศึกษารู้สึกขอบคุณทางกระทรวงฯ ที่ให้โอกาสได้เข้ามาเยี่ยมชม

หากพิจารณาจากผลการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึง รายงานการประเมินผล การสัมภาษณ์ผู้ดำเนินโครงการ และแบบสอบถาม กอรปกับความเห็นส่วนตัวของผู้ศึกษาที่ได้เคยดำเนินโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค สามารถตอบคำถามการศึกษา ที่ตั้งไว้ว่า

“โครงการดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจบทบาทกระทรวงการต่างประเทศตามเป้าหมายที่ตั้งไว้จริงหรือไม่”

ผู้ศึกษาเห็นว่า ทั้งโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาคและโครงการรับนักศึกษาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศมี

ประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจบทบาทกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยสามารถเพิ่มพูนความเข้าใจถึงหน้าที่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศ ที่มีมากไปกว่าการประสานงานกับต่างประเทศ และดำเนินงานด้านการทูตวิเทศและพหุภาคี แต่มีหน้าที่บริการประชาชนในด้านงานกงสุล การพัฒนาประเทศชาติ และงานในประเทศด้วย ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมโครงการทั้งสองเห็นควรขยายเวลาการดำเนินโครงการ เพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ จัดการสานเสวนาระหว่างชาวไทยมุสลิมและกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ชาวไทยมุสลิมรับทราบปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินวิถีชีวิตในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนขยายเวลาการดูงานในกระทรวงการต่างประเทศ โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกงานจริงเพิ่มเติม จึงนับได้ว่า การดำเนินโครงการทั้งสองเป็นการดำเนินการที่ถูกทาง และผู้ที่เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยว่า โครงการดังกล่าวมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในทางอ้อมมาอย่างต่อเนื่อง ท่ามกลางสถานการณ์ที่ร้อนระอุ แม้ว่า การสร้างความสมานฉันท์มิใช่เป้าประสงค์หลักของโครงการ

4.3 การนำทฤษฎีมาวัดผลโครงการ

เพื่อให้รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ และเพื่อประเมินประสิทธิภาพของโครงการในการดำเนินการต่อยอดได้ในอนาคต ผู้ศึกษาขอสรุปการวัดผลการดำเนินโครงการทั้งสอง ดังนี้

4.3.1 ทฤษฎีการทูตสาธารณะ

นาย Edmund Gullion เห็นว่า นโยบายการทูตสาธารณะ คือ การที่ความเห็นของสาธารณชนมีอิทธิพลต่อการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยมีอิทธิพลในทางตรงและทางอ้อมต่อวัฒนธรรมและค่านิยม และการที่นาย Joseph Nye จำกัดความคำว่า อำนาจแบบอ่อนไว้ว่า เป็นความสามารถในการโน้มน้าวพฤติกรรมของบุคคล เพื่อให้ได้ผลตามที่บุคคลผู้นั้นประสงค์ โดยการขอให้ร่วมมือด้วย

จากผลการศึกษา โครงการทั้งสองประสบความสำเร็จในการใช้นโยบายการทูตสาธารณะโน้มน้าวชาวไทยมุสลิมจากหลายสาขาอาชีพ ผู้ที่สนใจและนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการทั้งสองเข้าใจบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มขึ้น และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้ง ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการ เพื่อให้กระทรวงฯ พิจารณานำความคิดเห็นดังกล่าวไปกำหนดนโยบายไทยต่อโลกมุสลิม ให้สอดคล้องกับความประสงค์ของชาวไทยมุสลิมให้มากที่สุด เพื่อป้องกัน มิให้เกิดความขัดแย้งหรือช่องว่างระหว่างกระทรวงการต่างประเทศในการดำเนินนโยบายใดๆ ที่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในระยะยาว

ในฐานะที่ผู้ศึกษาเคยดำเนินโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค เห็นว่า การดำเนินโครงการภายใต้นโยบายการทูตสาธารณะให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรดำเนินการคู่ขนานไปกับยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความมั่นคงและการทหาร รวมทั้งนโยบายของกระทรวงอื่นๆ ที่เป็นเจ้าภาพหลักในแผนปฏิบัติการ การแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

ผลการศึกษายังสะท้อนว่า ช่วงหลายปีที่ผ่านมา ชาวไทยมุสลิมทั้งผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชนและนักศึกษาห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้มิได้รับรู้นโยบายหรือมีความเข้าใจบทบาทกระทรวงการ

ต่างประเทศเท่าที่ควร ช่องว่างนี้อาจมีส่วนสร้างความห่างเหินและความไม่เข้าใจต่อนโยบายอื่นๆ หรือ รั้งทราบกิจกรรมต่างๆ ที่กระทรวงการต่างประเทศได้ดำเนินมา เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจและสร้าง ภาพลักษณ์ที่ดีต่อกระทรวงการต่างประเทศ จึงอาจเป็นสาเหตุให้ผู้เข้าร่วมโครงการที่ตอบ แบบสอบถามหลายคนเห็นพ้องกันว่า เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่หลายคนปฏิบัติงานด้วยความไม่เข้าใจ ประเพณีหรืออัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมอย่างแท้จริง โดยเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินนโยบายการ ทูตสาธารณะ เช่นเดียวกับการที่ชาวอาหรับและ ชาวมุสลิมชื่นชมจุดยืนของสหรัฐฯ แต่ไม่ชื่นชม นโยบายของสหรัฐฯ เป็นต้น ดังนั้น นโยบายการทูตสาธารณะ จึงมีส่วนในการสร้างความเข้าใจ ระหว่างผู้คนที่มีความต่างด้านวัฒนธรรม ศาสนาและค่านิยม นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ ประสงค์จะเห็นความเข้าใจระหว่างภาครัฐและคนในพื้นที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับเป้าประสงค์ในการ ดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะที่จะลดหรือสร้างความเข้าใจความต่างของวัฒนธรรมและศาสนา เพื่อมิให้เกิดช่องว่างจากความแตกต่างจากศาสนาหรือวัฒนธรรม

ข้อจำกัด

ผู้ศึกษาเห็นว่า ยังมีข้อจำกัดอีกบางประการที่นโยบายการทูตสาธารณะไม่สามารถ โน้มน้าวให้ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสองเห็นคล้อยตามได้ กล่าวคือ

1) การศึกษาศาสนา (ปอเนาะ)

จากการที่บิดา มารดาชาวไทยมุสลิมนิยมส่งบุตรหลานเรียนวิชาศาสนาอิสลาม ศึกษา ในขณะที่การศึกษาศาสนา (ปอเนาะ) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกจำกัดให้ปรับหลักสูตร ตามรูปแบบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยการกำหนดหลักสูตรให้สอนวิชาสามัญเป็นหลัก และมีการสอนศาสนาอิสลามประกอบ แทนการอนุญาตให้มีการเรียนการสอนศาสนาอิสลามเพียง อย่างเดียว โดยทางการจะควบคุมการเรียน การสอนของโรงเรียนปอเนาะอย่างต่อเนื่อง เนื่องจาก เกรงว่า การศึกษาศาสนาอิสลามเพียงอย่างเดียวจะเป็นการปลูกฝังความคิดในการก่อความไม่สงบแก่ ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสอง

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควรมีความเข้าใจทัศนคติของชาวไทยมุสลิมในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ในประเด็นศาสนาอิสลามให้มาก เพื่อมิให้เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และ ไม่พยายามเปรียบเทียบหรือหาข้อแตกต่างระหว่างแก่นของศาสนาอิสลามในภาคอื่นๆ ของไทยกับ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจาก ในความเป็นจริง ความเคร่งครัดในเรื่องศาสนาเป็นเรื่องส่วนบุคคล ความเข้าใจวัฒนธรรมศาสนาจะเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน

2) การห้ามพูดภาษามลายู/ยาวิในพื้นที่

ภาษายาวิเป็นภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่นโยบายการทูต สาธารณะไม่อาจโน้มน้าวให้ชาวไทยมุสลิมเปลี่ยนการใช้ภาษาได้ เช่นที่นายสวาสดิ์ฯ กรรมการกลาง อิสลามแห่งประเทศไทยได้ให้สัมภาษณ์ว่า คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เห็นว่า พวกเขาเป็นชน เผ่ามลายูมิใช่ คนไทย มีวิถีคิดที่ต่างไปจากคนไทยมุสลิมในไทย ดังนั้น การพูดภาษามลายูจึงเป็นการ แสดงอัตลักษณ์ทาง เชื้อชาติของตน แต่ในขณะเดียวกัน เป็นการกีดกันชาวไทยพุทธ/เจ้าหน้าที่จาก การสื่อสารสองทางกับชาวไทยมุสลิม

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอาจพิจารณาหาล่ามภาษายาวีไว้ช่วยปฏิบัติงาน เพื่อคลายข้อจำกัดในส่วนนี้ และเช่นเดียวกับข้อ 1 ควรมีความเข้าใจถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

4.3.2 ทฤษฎีการประเมินโครงการ

หากพิจารณาการประเมินการดำเนินโครงการตามแนวทางของนายเคิร์กแพททริก นั้น ไม่ว่าจะเป็นการประเมินปฏิกิริยา การประเมินการเรียนรู้ การประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าอบรม หรือการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กรจากรายงานการประเมินผล จากการสัมภาษณ์หรือแบบสอบถามของโครงการทั้งสอง พอสรุปได้ ดังนี้

1) การประเมินปฏิกิริยา

หากประเมินจากปฏิกิริยาของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน นักศึกษาและชาวไทยมุสลิมที่สนใจล้วนประสงค์ให้มีการจัดโครงการทั้งสองโครงการเช่นนี้อีก เนื่องจาก เห็นว่ามีประโยชน์และประสงค์จะให้จัดต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่มีความประทับใจและเห็นว่าการทรงกรมต่างประเทศมีความจริงใจในการดำเนินโครงการให้ชาวไทยมุสลิมในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปฏิกิริยาที่ผู้ดำเนินโครงการได้รับสำหรับโครงการจัดสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิม คือ การตอบรับที่ดีและความพยายามในการเดินทางมาเข้าร่วมโครงการ แม้จะมีระยะทางไกล เช่น จัดโครงการที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่เชิญผู้เข้าร่วมโครงการมาจากจังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี ผู้เข้าร่วมโครงการยินดีขบถยนต์มาเข้าร่วมโครงการ นับเป็นปฏิกิริยาเบื้องต้นที่ประสงค์จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและแสดงให้เห็นถึงความสนใจในการให้ความร่วมมือกับภาครัฐเช่นการทรงกรมต่างประเทศ

ในส่วนของนักศึกษา ก็มีปฏิกิริยาตอบสนองที่ดีต่อการเข้าร่วมโครงการรับนักศึกษามาฝึกงานเช่นกัน โดยให้ความสนใจมาสมัครกันมาก และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมโครงการ จากการแสดงความเห็นถึงความมีประโยชน์ของโครงการ

2) การประเมินการเรียนรู้

หากประเมินการเรียนรู้โครงการทั้งสองเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างคนในพื้นที่กับกระทรวงการต่างประเทศ โดยควรมีเนื้อหาที่เหมาะสม (tailor-made) กับชาวไทยมุสลิมในแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ ชาวไทยมุสลิมในภาคใต้มีปัญหาด้านสถานการณ์ในขณะที่ชาวไทยมุสลิมในภาคเหนือไม่ประสบปัญหาเหล่านี้ แต่จะสนใจการค้า การลงทุน และการเปิดประชาคมอาเซียน ต่างไปจากชาวไทยมุสลิมในภาคกลางเช่นกัน สำหรับการเรียนรู้ในส่วนของความสัมพันธ์ทวิภาคีไทย-ซาอุดีอาระเบีย นั้น หลายคนเข้าใจถึงบทบาทของกระทรวงฯ ที่ช่วยเจรจากับซาอุดีอาระเบียขอโควตาจำนวนคนไทยมุสลิมเพื่อเข้าร่วมพิธีฮัจญ์ ชาวไทยมุสลิมอีกหลายคนกังวลกับความสัมพันธ์ไทย-ซาอุดีอาระเบีย นอกจากนี้ บางส่วนกล่าวว่า ชาวไทยมุสลิมจะเป็นพลเมืองชั้นสอง และปัญหาการจัดการกับชาวโรฮิงญา

สำหรับการเรียนรู้ของนักศึกษาห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ได้เรียนรู้จากการไปเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ซึ่งรองปลัดสุวัฒน์ฯ ได้กล่าวให้สัมภาษณ์ไว้ว่า แม้ในประเทศมุสลิมบางประเทศ ก็ไม่มีสิ่งเหล่านี้ อาทิ ธนาคารกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล เป็นต้น

และจากการฟังบรรยายของบุคคลสำคัญเกี่ยวกับปัญหาชายแดนภาคใต้ ตลอดจน การเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวไทยในภาคกลาง นับเป็นการเรียนรู้รอบรอบที่เป็นประโยชน์ต่อโลกทัศน์ของนักศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นว่ากระทรวงฯ ให้ความสำคัญต่อชาวไทยมุสลิมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาวไทยพุทธหรือชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่นๆ

3) การประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าอบรม

หากประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าอบรม ส่วนใหญ่มีความประทับใจในโครงการทั้งสอง

ผู้ตอบแบบสอบถามโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมฯ รายหนึ่งเห็นว่ากระทรวงฯ ได้คิดนอกกรอบ เน้นการพูดเพื่อประชาชน และการที่โลกปัจจุบันเป็นโลกของข้อมูลข่าวสาร จำเป็นต้องจัดทำโครงการที่สามารถให้ประชาชนเกิดการรับรู้ และปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ และเป็นสื่อกลางที่จะช่วยประสานความคิดเห็น ความคิดต่าง ตามรูปแบบประชาธิปไตยทั้งในประเทศและสังคมโลก เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สังคมเกิดการเรียนรู้และนานาชาติให้ความสนใจ จึงน่าจะอนุมานได้ว่า พฤติกรรมของผู้เข้าอบรมเป็นไปในทางที่เข้าใจบทบาทของกระทรวงฯ เพิ่มมากขึ้น สื่อมวลชนมุสลิมก็ยินดีที่จะช่วยประชาสัมพันธ์งานของกระทรวงการต่างประเทศ หากได้รับการร้องขอ

ส่วนพฤติกรรมของนักศึกษาหลังการเข้าอบรมน่าจะมีความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มขึ้นทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ พฤติกรรมต่อภาครัฐน่าจะเป็นไปในทางบวกมากขึ้น ไม่เพียงแต่ไม่ต่อต้านการผูกมิตรของเจ้าหน้าที่กระทรวงฯ แต่ น่าจะส่งผลไปถึงการยอมรับบทบาทของกระทรวงฯ ในด้านการช่วยเหลือชาวไทยมุสลิมในระหว่าง การประกอบพิธีฮัจญ์ งานด้านการกงสุล การให้ทุนการศึกษา การเปิดรับสมัครชาวไทยมุสลิมมาสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการกระทรวงฯ เป็นต้น

4) การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กรจากรายงานการประเมินผล

โดยที่ผลตอบรับต่อโครงการทั้งสองเป็นบวก สะท้อนว่า การดำเนินนโยบาย การทูตสาธารณะของกระทรวงการต่างประเทศประสบความสำเร็จในการดำเนินโครงการทั้งสองให้มีความต่อเนื่อง มาเป็นเวลา 14 ปี ในกรณีของโครงการจัดสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาค และ 10 ปี สำหรับโครงการรับนักศึกษาจากห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้มาฝึกงาน ทั้งนี้ ความต่อเนื่องของโครงการทั้งสองน่าจะตอบใจหทัยได้ดี ว่า การดำเนินโครงการได้สร้างผลลัพธ์ที่ดีต่อองค์กร โดยสามารถทำให้ชาวไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการทั้งสองเห็นบทบาทของกระทรวงฯ ได้ชัดเจนขึ้น

ผู้เข้าร่วมโครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมเห็นว่า การจัดโครงการเช่นนี้ ทำให้เข้าใจบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยเป็นการแสดงบทบาทที่ดีของกระทรวงการต่างประเทศในการที่จะให้ความสำคัญแก่สังคมมุสลิมและเป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีวิสัยทัศน์ และนโยบาย “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ควรติดตามผลอย่างต่อเนื่องและบ่อยครั้ง กระทรวงฯ ได้พยายามให้ภาคส่วนเข้าใจและมีการปฏิสัมพันธ์กับมุสลิมในประเทศและโลกมุสลิม

ดังนั้น ผลลัพธ์ที่กระทรวงฯ ได้รับความจากการประเมินผลนี้ ขึ้นอยู่กับการติดตามผลและการปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยมุสลิมเป็นหลัก เพื่อให้ภาพลักษณ์ที่ดีของกระทรวงการต่างประเทศคงอยู่กับผู้เข้าร่วมในระยะยาว โดยการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการได้ทราบ

เช่นเดียวกัน นักศึกษาชาวไทยมุสลิมล้วนประเมินผลการดำเนินโครงการเป็นบวก ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมตอบสนองที่ดีต่อการดำเนินโครงการ ทุกคนประสงค์จะให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ ให้ความสนใจมาสมัครเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ แสดงความประสงค์ที่จะฝึกงานที่กระทรวงการต่างประเทศและไม่มีพฤติกรรมต่อต้านการดำเนินงานของกระทรวงการต่างประเทศ

จากผลตอบรับที่ดีมากที่สุดสองโครงการ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะของกระทรวงการต่างประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ อย่างไรก็ตาม ต้องตระหนักว่า ความคิดเห็นที่ประมวลได้นี้เป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่เข้าร่วมโครงการเท่านั้น เป็นความคิดเห็นของผู้ที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ มิใช่ทุกคน จึงอาจไม่ได้รวบรวมความเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการได้ครบถ้วน แต่รวบรวมความเห็นเท่าที่ได้รับความร่วมมือ โดยมีการประมวลความเห็นเป็นอัตราร้อยละ แต่จากการสอบถาม ผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการทั้งสองขึ้นชอบการดำเนินโครงการในลักษณะนี้

ส่วนการจัดทำรายงานประเมินผลโครงการรับนักศึกษาจากภาคใต้ นั้น แม้จะมีการตอบแบบสอบถามทุกคน แต่ก็ได้จัดทำการประมวลผลเป็นร้อยละ ตลอดจน มีข้อเสนอแนะความคิดเห็นที่คล้ายกัน ในรายงานการประเมินผลในแต่ละปี ควรประเมินผลจากความคิดเห็นให้มากขึ้น มีใช้รายงานความคิดเห็นที่คล้ายกันเช่นเดียวกันทุกปี

4.4 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้นโยบายการทูตสาธารณะสะท้อนว่า มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้าใจบทบาทกระทรวงการต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้มีการดำเนินโครงการทั้งสองที่ใช้เป็น case study ได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้และสร้างความเข้าใจต่อพหุสังคมและอัตลักษณ์ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ ขอเรียนข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

4.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) โดยที่โครงการทั้งสองประสบความสำเร็จ กระทรวงการต่างประเทศอาจพิจารณาใช้นโยบายการทูตสาธารณะเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทกระทรวงการต่างประเทศในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง และพิจารณาเพิ่มการใช้นโยบายการทูตสาธารณะเพิ่มเติม โดยให้กรมสารนิเทศเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการ และหากเป็นไปได้ อาจพิจารณาดำเนินโครงการฯ ร่วมกับสถาบันการต่างประเทศทวิระวงศ์โรปการ

2) ในปัจจุบัน ยังรับผู้เข้าร่วมโครงการได้น้อย จึงอาจพิจารณาของงบประมาณในการดำเนินการให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ สำหรับโครงการจัดสัมมนานักจัดรายการวิทยุมุสลิมระดับภูมิภาคนั้น ควรเพิ่มจำนวนจังหวัดและความถี่ในการดำเนินการ

ส่วนโครงการรับนักศึกษามุสลิมฯ ควรเน้นรับนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบและมีทัศนคติที่ยังไม่ค่อยเข้าใจบทบาทภาครัฐเพิ่มขึ้น เท่าที่ผ่านมา มีผู้สมัคร 100 กว่าคน แต่รับได้เพียง 20-30 คน

3) กำหนดให้เป็นนโยบายว่า การดำเนินโครงการไม่ยึดติดกับบุคลากร (กระทรวงการต่างประเทศมีนโยบายหมุนเวียนบุคลากรไปประจำการต่างประเทศทุกๆ ๔ ปี โดยประมาณ) เนื่องจาก ในบางช่วงเวลา มีผู้ดำเนินโครงการเป็นมุสลิม ซึ่งเป็นผลพลอยได้ของกระทรวงฯ ทั้งนี้ ควรใช้นโยบายการทูตสาธารณะสร้างความเข้าใจกับคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจกับชาวไทยมุสลิมโดยรวม

4.4.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

1) เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินโครงการทุกคนควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม อັตลักษณ์ด้านต่างๆ ของชาวไทยมุสลิมและความเป็นพหุสังคมของพื้นที่ภาคใต้หรือหากเป็นไปได้ ผู้ดำเนินโครงการควรเป็นชาวไทยมุสลิม โดยอาจพิจารณาใช้บุคลากรที่เป็นข้าราชการเกษียณจากกระทรวงการต่างประเทศหรือข้าราชการชาวไทยมุสลิม เพื่อให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพมากที่สุด และสร้างความไว้วางใจกับชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ชัดเจนและเกิดประโยชน์

2) เจ้าหน้าที่ควรหารือกันก่อนไปบรรยายในพื้นที่ เพื่อให้เข้าใจตรงกันในกิจกรรมที่จะไปดำเนินการและควรระมัดระวังในการตอบคำถามที่มีความละเอียดอ่อน และระวังไม่ให้เนื้อหาที่จะไปบรรยายสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน โดยเฉพาะ ประเด็นสถานการณ์ภาคใต้

3) พิจารณาใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนมุสลิมให้มากขึ้น โดยช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมกระทรวงการต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง และสร้างเครือข่ายสื่อมวลชนมุสลิมให้ได้พบปะกับสื่อมวลชนภาคกลาง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เท่าที่ผ่านมา สื่อมวลชนมุสลิมไม่ได้รับข่าวสารของกระทรวงการต่างประเทศมากเท่าที่ควร และไม่มี การสร้างเครือข่ายอย่างเป็นทางการ ภายหลังเสร็จสิ้นโครงการ

4) ในการดำเนินโครงการ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องจัดรูปแบบโครงการให้สอดคล้องกับพื้นที่และสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่มากที่สุดสำหรับทั้งสองโครงการ สถานการณ์ภาคใต้ที่เปลี่ยนไปน่าจะเป็นตัวกำหนดการดำเนินโครงการในแต่ละปี ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมในการบรรยาย/การดูงาน ที่สำคัญ ควรตรวจสอบว่า หากผู้เข้าร่วมโครงการในจังหวัดเดิมที่ไปบรรยาย เป็นคนเดิม ควรพิจารณาหาหัวข้อที่ไม่ซ้ำกับปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ โดยคงสาระหลักไว้

5) หากเป็นไปได้ ควรทำงานในลักษณะบูรณาการดับกรมอื่นๆ ในกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อจัดโครงการสัมมนาเช่นนี้ร่วมกัน โดยเฉพาะ การจัดสรรงบประมาณ ในลักษณะ ใช้งบน้อย แต่ได้ประสิทธิภาพมาก อาทิ กรมอาเซียนมีโครงการอาเซียนสัญจร สมาคมสหประชาชาติมีโครงการสัญจรปีละครั้ง เป็นต้น

บรรณานุกรม

หนังสือ/บทความ

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. เทคนิคการประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ: บริษัท แฮ้าส์ ออฟ เคอร์มิสท์ จำกัด, 2557.
สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรสำนักวิชาการ. กระบวนการเพื่อสันติสุขในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ศึกษาเปรียบเทียบกรณีมินดาเนา สาธารณรัฐฟิลิปปินส์. เอกสารวิชาการ.
Nicholas, J. Cull. Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge,
2009.

เอกสารราชการ

กระทรวงการต่างประเทศ. โครงการรับนักเรียนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ฝึกอบรมและฝึก
ปฏิบัติงาน ณ กระทรวงการต่างประเทศ (รวมทั้งการประเมินและผลการจัดโครงการ
ระหว่างปี 2555-2559).
กระทรวงการต่างประเทศ. โครงการสัมมนานักจัดรายการวิทยุสมัครสมัครระดับภูมิภาค (รวมทั้งการ
ประเมินและผลการจัดโครงการในจังหวัดต่างๆ ระหว่างปี 2555-2559).
ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้. นโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชายแดนภาคใต้ปี
พ.ศ. 2521
สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.
2555-2557
สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. แผนปฏิบัติการการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558.

การสัมภาษณ์

จุฑามาศ จินันท์ทิยา. นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ
กระทรวงการต่างประเทศ. สัมภาษณ์. 7 มิถุนายน 2559.
วีณัส อัครวภูมิ. เลขานุการเอก กองประชาสัมพันธ์การทูตสาธารณะ กรมสารนิเทศ กระทรวงการ
ต่างประเทศ. สัมภาษณ์. 17 มิถุนายน 2559.
สวาสดี เถาว์กลอย. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย. สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2559
สุวัฒน์ จิระพันธ์. รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. สัมภาษณ์. 15
มิถุนายน 2559.
อำนาจ พลพะลิวัลย์. นักการทูตปฏิบัติการ กลุ่มงานความมั่นคงระหว่างประเทศ กระทรวงการ
ต่างประเทศ. สัมภาษณ์. 8 มิถุนายน 2559.

หนังสือแปล

The Malay Kingdom of Patani. Ibrahim Syukri. Translated by Conner Bailey and John N.Miksic. Introduction by David K. Wyatt. Ohio University Press. 2005.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวเบญจมาภ ทับทอง
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ศิลปศาสตรบัณฑิต (เอกอังกฤษ โทฝรั่งเศสและวารสารศาสตร์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - ประกาศนียบัตรสาขาสหราชอาณาจักรศึกษา มหาวิทยาลัย Warwick สหราชอาณาจักร - ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์และวรรณคดี) มหาวิทยาลัย Nottingham สหราชอาณาจักร - รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (มหาวิทยาลัย National School of Political Science and Administrative Science) โรมานี
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2537	เจ้าหน้าที่การทูต 4 กองการหนังสือพิมพ์ กรมสารนิเทศ
พ.ศ. 2543	เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบูคาเรสต์
พ.ศ. 2547	เจ้าหน้าที่การทูต 6 กองวิทยุกระจายเสียง กรมสารนิเทศ
พ.ศ. 2549	เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคเปนเฮเกน
พ.ศ. 2553	เจ้าหน้าที่การทูต 6 กรมองค์การระหว่างประเทศ กรมองค์การระหว่างประเทศ เข้าร่วมการประชุมองค์การสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 65 ณ นครนิวยอร์ก
พ.ศ. 2555	หัวหน้าสำนักงานหนังสือเดินทางชั่วคราว ณ จังหวัดภูเก็ต
พ.ศ. 2556	เจ้าหน้าที่การทูต 7 กองวิทยุกระจายเสียง กรมสารนิเทศ
พ.ศ. 2558-ปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงซันติอาโก
ตำแหน่งปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงซันติอาโก